

KÄTH IN DHIEECDIƐN

Ɣɔthuereelia ɛn wa̱lɛ

Ɣɔthuereelia ɛn wa̱lɛ

Ɣɔthuereelia ɛ jɛ kɔk ŋɔakni kɛnɛ ta̱a̱ luthä nɛɛni wecmua̱n. Ji Ɣɔthuereelia ŋa̱thkɛ mat nyɔakä kä nɛy tin ɣo̱nh nikɛ kɛ Pieth kɛ mi rial kɛ kä ɛ nyɔk.

Kä mun

Ɣɔthuereelia jɛ ɛ dɔaŋ mua̱n midiit. Jɛ ɛ bäkɛl wiini tin diit nikɛ kä ɛ jɛ tekɛ mun midiit ni jɛ kam yie̱ri. Ɛ jɛ mi carcar kä köt mua̱n midiit. Kä gua̱th mi diitni jɛ kä mun Ɣɔthuereelia kuic nhialɛ ɛ jɛ bum kɛ ta̱a̱ pua̱r thin ɔ. Mun in köt cɔl jɛ i jɔk kä jɛ ɛ gua̱th mi ca ciɛŋ kä jiäk kiɛ bum cianɟdɛ. Kä Ɣɔthuereelia pi gɔw kɛ.

Jɛ wec mi diit Ɣɔthuereelia jɛ la gɛɛr ta̱a̱dɛ rɔ go̱li. Tekɛ rup min nöŋ nhial kui camdɛ kä kötdɛ därɛ. Jɛ cuecdɛ leth gɛrɛ rɔ kiɛ ko̱c jiɔm kɛ päm rurä kɛ köt lethä kɛ ruel.

Min dee mat kä rëëk bäkɛl kɛ mua̱n këthni kä kumɛ Ɣɔthuereelia kɛ la̱tjɛ dial kɛ këthni

- Ɛ Adhmɔr kɛnɛ Kartiɛr mua̱n kam yie̱ri
- Krimith mua̱n kamä yie̱r
- Kɛ Jerbidh gua̱th mua̱n kam yie̱ri
- Kɛ Kököth mua̱n kam yie̱ri
- Kä körɛl yier mua̱n kam yie̱ri
- Lieŋ mua̱n kam yie̱ri kɛnɛ Macdɔnal mua̱n kam yie̱ri kä Ɣɔthuereelia Antɛrtik këth
- Nörpök mua̱n kam yie̱ri.

Gua̱th wecmua̱n ciɛŋä

Jɛ gua̱th Ji Ɣɔthuereelia cakɛ car kä Mat wi̱cni dial ŋi̱cni ciɛŋni kä manidhämɛ (UNESCO) gua̱th wecmua̱n ciɛŋä.

Ciaŋ

- Gua̱th lua̱k kä Ɣɔthuereelia
- Butji bim kɛ ciaŋ tin jɔc kɛ rɛy wec
- Duel nyothä ŋɔakni kɛ kak Kartɔn kä Mɛlbuɔn
- Duel jiɔm kä Thi̱dɛyni.

Thiidɛyni duel jiɔm

Ti̱ ca cak

- Ɣɔthuereelia gu a̱ th c ɔ̱ a̱ ŋni lenyni tin lär kä cuec Ɣɔthuereelia kä Kuiinlɛn
- K'gari (mëë la cɔa̱lkɛ ii dhuɔ̱l Fraser)
- Gɔnwana rup nhial kä Ɣɔthuereelia
- Min diit kamni tin ca cak cätkɛ liɛt
- Guäth yiel pämni mi diit
- Lieŋ kɛnɛ Macdɔnal mu ɔ̱ n kam yie̱ri
- L ɔ̱ t Hɔwɛ mu ɔ̱ n kam yie̱r bunä
- Mackuarɛ mu ɔ̱ n kam yie̱r
- Ningalɔɔthokyie̱r
- Gua̱th Lëyni Wëc Purnululu
- Gu a̱ th re̱c in cɔl i cak jɔk Ɣɔthuereelia
- Rup in la ɣ ɔ̱ c ni ciaŋ kä Queenland.

Tin ca mat

- Gua̱th lenyni kä Kakadu
- Gua̱th tin ŋɛ̈ɛ̈ny kä Tasmania
- Gua̱th lenyni kä Wuluru-Kata Tajuta
- Gua̱th pi̱ini rɛy wec kä Willandra.

Muaŋ kɛ ta̱a̱ thuredɛ kɛ päm kɛ ku̱i läri kɛ gua̱thdɛ kä Ayɛr päm kä Wuluru Kata Ɛ jɛ gua̱th mi ca rialikä kɛ leny

Kä jɔk in nyoth kɛ kɛnɛ tin ca cak a gɔa la̱th piny tekɛ bathdɔɔri ti ŋuan nikɛ tin ca tɔ̱w rɛy wec ti cätkɛ nyin nɛɛni Boriginal kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylëndɛr. Kɛn gua̱th titi dial ti kɛ bum kɛ kä Ɣɔthuereelia kɛ ciɛŋ kɛ dial kä bumɛ kä nɛɛkɛ dial. Gua̱th tɔ̱wä jɛ ɛ nyothɛ cätni gua̱ndɔŋni kɔn kɛ tin la̱tkɛ k cakɛ kɛ ciaŋ ŋäthä maarä kɛnɛ mat ëë wal.

Wec in diit

Nɛy Ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylëndɛr tekɛ kɛ mar mi gɔa kɛ mun diɛn Kɛn nhɔkɛ jek kɛ ji thiekädiɛn kä ja̱l mi bär Kä diit kiɛn Aburi̱ji̱nɔl kɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylëndɛr cätni kiɛn min mat ciaŋ tuk benä kɛ ciaŋ kɛ rɛy dhɔriɛn nyoth jɛ kɛ ciɛŋ ti gɔ̱l kɛnɛ thuk ti gɔ̱l rɛy wecdiɛn. Kɛn ka̱mkɛ ta̱a̱ diɛn kɛ run ti ŋuan.

Gua̱thni dial kä Ɣɔthuereelia kɛn bum jek duel gɔ̱rä kɛ duel wa̱l kɛnɛ kɔk ŋɔkni kiɛ thuk tin naŋ ji Ɣɔthuereelia ɛ lo̱ŋ. Lät nɛy kɛ kui nɛɛni tin cieŋ rɛy cieŋ. Ji Ɣɔthuereelia luäkɛ kɛ kui rɛy cieŋ kɛ lätni dɛ.

Gua̱th tin ŋɛ̈ɛ̈ny kä Tasmania.

Nɛy tin lạt kɛ dup dạk rɛy thom wɛ kä ɣɔk kɛ jɛ ciökä

Kɛ ruọn 1929 Alpi̱rɛt Ti̱riɛgar kä Adelaide cuɛ ruɛy-diɛw ruac min nhiam kiɛ jiọliɛn lạt. Tɛreegar kä Adɛlay cikɛ ciök bumä thom rialikä. Duel kiɛ cieŋ mi tee kärɔa lạtkɛ guạth kɛ Abuṛi̱jinɔl kɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣạylɛ̈ndɛr bi dhɔar mi gɔa jek thin kä min pay jek. Kä ciök thom in luäk ba tuok ɛ Ji ɣɔthuereelia dạk rɛw muktäpni kɛ gɔy pärä kim luäk kɛnɛ duel gɔ̱rä jiɔm.

Kɛ gɔy pärä lạt kim

Kɛ gɔy pärä lạt Pạthtɔr John Flynn in cieŋkɛ luäk nath tin tee rɛy cieŋ. Te jɛ cạr kɛ nọ ŋ kim rɛy jiɔm kɛ kui ji juạthni jɔk kɛ pɛth. Kɛ tokdɛ bɛ luäk gọr kä kumɛ bi Riạth nhial min cɔl i Kantas kɛnɛ luạk nath. Kɛ gɔy pärä lạt kim tokɛ kɛ ruọn 1929 ŋotdɛ tekɛ nɛy ti cieŋ rɛy cieŋ ti ca luäk jek ɛ kɛn. Kä lat ciök thom nɛy tin tee guạthni kiɛn gọ rkɛ kim kɛ pɛth tekɛ nɛy ti cieŋ rɛy cieŋ ti ca luäk jek ɛ kɛn.

Duel gɔ̱rä kiɛ dee kɛ lät kɛ rɛy jiɔm.

Mäni ruọn 1950 gaat tin cieŋ guạ thnikiɛn bikɛ wä cieŋ duel gɔ̱rä kiɛ dee kɛ lät kɛ rɛy jiɔm. Adɛlay Miethke, Kuär in guur kuär kä Royal Flying luäk kim cuec Ɣɔthuereelia, mi cia tim kɛ pạr kim thom luạk dee gaat luäk cieŋni kä dekɛ ruac kɛ ŋieckiɛn. Kä Ɣalicɛ spring luạk tokɛ jɛ kɛ dup jiɔm dạk rɛw ŋiecä kɛ ruọn 1948. Jɛ duel gɔ̱rä jiɔm tokɛ jɛ kɛ run ti tɔt kɛ kɔrɛ. Ɣɔthuereelia ŋäcdiɛn luäk ɛ nɛy ti kọ̱ŋ wiini tin gọ l kɛ lätkiɛn tin lạtkɛ.

Ciök in dɔŋ thom ca gɛr kɛ thom in käm ti ŋuan kä jɛ bä ca gɛr kɛ tin lät nath rɛy jiɔm. Ɣɔthuereelia ŋäcdiɛn luäk ɛ nɛy ti kọ̱ŋ wiini tin gọl kɛ lätkiɛn tin lạtkɛ cätkɛ ciaŋ ee wal kɛ ciɛŋ ti gọ l kọ̱ŋkiɛn amäni tin nhɔk nɛy kɛ Kɛn titi luäk kɛn nath rɛy cieŋ ɛ lọ̱ŋ.

Min nyoth Ɣɔthuereelia

Ɛn ɣoo ɛjin raan Ɣɔthuereelia ɛ mi̱ ca̱ jek kä ti nyin ŋuan ciä cviaŋ tekä nɛɛni ti̱n jëkɛ wi̱c, tëë ci̱ tuok ni̱ wäl kä ciaŋ kɛnɛ cieŋ kɛ tek dan, yieth ji̱ Burunti rɔ̱ piny, nɛɛni̱ ti̱n göödl, cieŋ tin yuopkɛ kɔn ni̱ ciaŋ, tek dan amɛni̱ Ɣɔthuereelia mɛ bɛɛc kɔnɛ.

Käth in bäkɛl ta̱a̱ ji Ɣɔthuereelia guic cät benä dan. Ta̱a̱ ee nhiam me ca naŋ Ɣɔthuereelia ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylëndɛr min thuɔ̱k kɛ nin ti thia̱k ti. Kä cät tukä kɛ ca̱k Ɣɔthuereelia kɛ ciɛŋ wec kɛ tin ga̱ckɛ cetkɛ kɔ̱r tin ga̱ykɛ ɛ la wec.

Kä min tee rɛy ciök tin guɔ̱rkɛ kɛ nɛy tin nhɔk nɛy kɛ.

Ŋa̱ri kɛnɛ tin cakɛ

Nɛy ti ŋuan nhɔkɛ ŋa̱r kɛnɛ nɛykiɛn to ca muc ti ŋuan jek ɛ kɛn wicmuɔ̱n.

Gua̱thni dial jɔkdiɛn cakɛ mat ɛ ŋa̱ri kɛ ji Ɣɔthuereelia. Kɛ gua̱th in nhiam nyur ŋa̱ri wockɛ nath kä thuɔ̱k kɛ mi jiäk in tee thin. Kɛ gua̱th kɔ̱ri nɛy dial tin la ji Ɣɔthuereelia kä deecni rialkɛ ŋa̱rikä kɛ ɣöö ba cär woc kɛ kɛ jɔk kör.

Ŋa̱ri matkɛ ŋa̱a̱r kɛnɛ guec ŋa̱ri rɛy wec kä nöŋ mi gɔa wic Aburi̱ji̱nɔl kɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylëndɛr kɛ nɛy tin ɣɔnh kä Ɣɔthuereelia tee rɛy wiini tin ŋar ɛ gɔa.

Ji Ɣɔthuereelia tin ŋar kɛ ŋa̱ri kurɛ ni dial. Ŋa̱a̱ri dial kɛ kurɛ ni tin ŋar jɛ ɛ ji Ɣɔthuereelia. Ŋa̱a̱ri dial kɛ kurɛ ni tin ŋar jɛ ɛ ji Ɣɔthuereelia kɛ tin cakɛ kä guic kɛ ɛ nath.

Kä Ɣɔthuereelia tɛthlɔcdɛ kɛ mi gɔa in jekɛ kä kurɛ. Ɣɔthuereelia kɛnɛ ji Liŋlith tekɛ tɛr mi dit kɛ kui kurɛ nikɛ wäl bäŋuan ni wal.

Köŋ jiök kɔ̱ri ɛ jɛ diit ni jɛ wicmuɔ̱n. Köŋ Mɛlbuɔn in nhiam ɛ ruɔ̱n bathdɔɔr kɛl wicdɛ jiɛn bädäk wicdɛ jiɛn bäkɛl wicdɛ kɛl. Köŋ Melbourne la̱t jɛ kɛ nhiam kɛ cäŋ kä 3 diɔ̱k kä juok kä pay 11 kä ca jakä cäŋ mi la timkɛ kä Bitöria nikɛ ruɔ̱n 1877.

Sir Donald Bradman (1908–2001)

Wutni Dɔnal Bi̱ratmën ɛ ram ŋäc ŋar ɛlɔ̱ŋ kä ci̱ ciöt dɛ kök kä Ɣɔthuerelia. Kɛ ŋa̱ri kä ji ɣɔthuereelia Nöŋ nhial kä Bowral, mi bɔ̱r cuec wɛlɛ cuɛ la ŋär mi gɔa. Kä Ɣɔthuereelia bunä ŋa̱ri kɛ ruɔ̱n 1928.

Jɛ cɛ ga̱c ɛ lɔ̱ŋ kɛ ga̱c mi di̱t kɛ pɛth ciökni. Kɛ cät in nhiam kä jɛ ɛ la wädɛ ja̱l kä England kɛ 1930, cɛ ti̱ ŋuanni nikɛ tɔ̱l tee ca leny jɛ. Kɛ run 21, jɛ cɛ thuŋɛ ran Ɣɔthuereelia in ŋa̱r in di̱t. Kɛ ja̱lɛ in jɔk kɛ ruɔ̱n 1948, nɛɛkɛ cuo kɛ ŋa̱c kɛ buɔ̱mdiɛn, kɛ ɣöö ka̱n kɛ mee juɔ̱c ɛ Ji England.

Kä thurɛ

Ɣɔthuereelia tekɛ nɛy ti jɔk rɛy wec kɛ thuɔ̱ r cätkɛ ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr cianŋdiɛn. Nen ji Ɣɔthuereelia kɛ la̱t ji thurɛ kɛ ŋa̱ri ca̱pni kɛ tin kɔ̱ŋ cätkɛ bul duɔ̱th.

Cianŋ tee wal

Ɣɔthuereelia tekɛ cianŋ ti gɔa to buɔ̱mbuɔ̱m Tokɛ jɛ kɛ la̱t cätni. Ɛ jɛ Bagara ɛ bul ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr kɛ muɔŋni tee wal.

Kä tin ŋuan ni kɛ kä tin ca gɔ̱r ɛ ruɔ̱p kɛnɛ ciɛŋ tekä ti bɛc kɛ kui kɔ̱ri rɛy dhɔr. Gɔ̱r tee nhiam cetkɛ Hɛneri Lawgat kɛnɛ Miles Paraklin ca cätni gɔ̱r kɛ kui ruɔ̱p kɛ duɔ̱p tekä.

Ran Ɣɔthuereelia mi ci gɔ̱a̱r kɛ bokni Patrick White ca moc kɛ muc kɛ kui gɔ̱rä kɛ kɛ ruɔ̱n 1973. Gɔaar Ɣɔthuereelia ti̱n ŋa̱c kɛ ɛlɔŋ ɛ Pitɔr Carey, Colleen McCullough, Sally Morgan, Tim Winton, Tom Keneally and Bryce Courtenay.

Judith Wright (1915–2000)

Judith Wright ɛ jɛ gɔ̱r kɛ kui ji Aburi̱ji̱nɔl. Jɛ cɛ nhökdɛ kɛ ji. Ɣɔthuereelia nyoth rɛy kä min cɛ gɔ̱r. Cɛ muc ti ŋuan nikɛ jek cetkɛ da̱p. Thurɛ ciɛŋä ee wal cɛ rɔ rep kɛ kɔr rɛy Ɣɔthuereelia kɛnɛ wic rar. Kɛn titi kɛn wutni. Jɛ ɛ rɛm kɛl kä nɛy tin ji Ɣɔthuereelia bun ruac Aburi̱ji̱nɔl ee ca mat piny.

Judith Wright min cɛ gɔ̱r ŋiecɛ nath kɛ matdiɛn kɛ cätni cianŋnikiɛn rɛy dhɔr. La̱a̱t thurɛ ni dialca muc jek kä gua̱th ŋɔakni wecmuɔ̱n.

Ŋar kɛnɛ thurɛ

Ɣɔthuereelia la ŋarɛ kä lätdɛ thurɛ ti ŋickɛ Ɣɔthuereelia kɛnɛ wi̱ic tin gɔ̱l La̱a̱t thurɛ ni dial ca muc jek kä gua̱th ŋɔa̱ri̱ wiɛ̱cmuɔ̱n. Thurɛ ciɛŋä ee wal cɛ rɔ rep kɛ kɔr rɛy ɣɔthuereelia kɛnɛ wi̱i raar kɛn wutni. ɛ ti̱ ɛ Kɛt Bi̱lacɛt (Cate Blanchett), Jiöpɛri Ra̱th (Geoffrey Rush), Niköl Kildmën (Nicole Kidman) kɛnɛ Ɣa̱k Jakmën (Hugh Jackman) kɛ Pi̱tɔr Wiär (Peter Weir) kɛn Badh Lumaan (Baadh Lumaan).

Thurɛ min nɛnkɛ

Ji̱ Ɣɔthuereelia tin la kiet diin ɛ Kylie Minogue kɛ Jimmy Barnes kɛ Paul Kelly kɛ Olivia Newton-John kɛ John Farnham Nick Cave kɛnɛ ciɛŋ kietni buɔ̱l Archie Roach kɛ Gurrumul kɛnɛ jɛthika Jessica Mauboy. Ji̱ Ɣɔthuereelia tin puɔ̱t ciet AC/DC kɛnɛ INXS tekɛ nɛy ti̱ ŋuan ti̱ guur kɛ wi̱imuɔ̱n. Thurɛ ciɛŋä ee wal cɛ rɔ rep kɛ kɔr rɛy Ɣɔthuereelia kɛnɛ wic rar Kɛn titi kɛn wutni ɛ Albert Namatjira kɛ Emily Kame Kngwarreye kɛ Gloria Petyarre kɛ Rover Thomas kɛnɛ Clifford Possum Tjapaltjarri ɛ jɛ.

Kiet kɛnɛ duth kiɛ döc

Titi kɛ kɛn ji gaat Ɣɔthuereelia. Jɛ kiet in ŋicjɛ jɔwdɛ kä Ɣɔthuereelia ɛ duŋ ji Didgeridoo ɛ duŋ guạndɔŋnikiɛn.

Jị Ɣɔthuereelia nhɔkɛ kietdiin kä cakɛ ŋạc ɛjị wicmuọn kɛ min lạtkɛ kɛ kui kä min gɔa kɛ wec kɛnɛ buliɛn in rɛl rɔ.

Titi kɛ kɛn ji gaat Ɣɔthuereelia tin la kiet diin ɛ Kylie Minogue kɛ Jimmy Barnes kɛ Paul Kelly kɛ Olivia Newton-John kɛ John Farnham Nick Cave kɛnɛ ciɛŋ kietni buọl Archie Roach kɛ Gurrumul kɛnɛ jɛthika Jessica Mauboy. ji Ɣɔthuereelia tin puọt tekɛ nɛy tii ŋuan ti guọr jɛ wicmuọn.

Jị Ɣɔthuereelia tekɛ kɛ nɛy tị duuth kɛn thuọr cätkɛ wut ɛ cɔal ị Robert Helpmann kɛ Meryl Tankard kɛ Stephen Page kɛnɛ Li Cunxin. Bangarra ɛ ran Aburijinɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithirɛt Ithlɛ̈n. Tekɛ kɛ buọn duọth wicmuọn kɛ duth mi gọl kɛ jɔw mi gɔa mi ca rialikä kɛ wec kɛnɛ buliɛn in rɛl rɔ.

Ciaŋ ɛ thiạk ɛ in ca jek

Ji Ɣɔthuereelia tekɛ buọm mi diit kɛ ciaŋ in pay jek kɛ kui wal kɛ ŋäc mi pay tok kɛ puọr mi pay jek kɛ tin jek piny muọn kɛnɛ tin lạtkɛ ɛ ran kɛ tet.

Ca nɛy ti ŋuan ni kɛ kä Ɣɔthuereelia moc kɛ muc ti ŋuan kɛ kui kä tin pay cak ɛ kɛn.

Ji Ɣɔthuereelia ca muc jek ɛ kɛn tin la nyin runä. Kɛ ruọn 2005, ca muc thọ p ŋiic mi cɔl i Fiona Wood mi ci wäl waŋä puọny lạt Kɛ ruọn 2006 ca muc thọp Ian me lät wäl guạ th juạ th dapä. K ɛ ruọn 2007 Tim Flannery ɛ jɛ ram min nhiam in ca kạp muc kɛ kui rɛy dhɔr kɛ tạ ạ pothädɛ.

Cikɛ ɣọnh Ɣɔthuereelia bekɛ kä Bruti Rɛwdɛ ɛ Kim Jian Zhou me ci ɣọnh kä chana kä cɛ la ran Ɣɔthuereelia.

Dr Fiona Wood AM (born 1958)

Dap kɛ jɛ ruɔn bath doori däŋ wạl bäŋuan tẹẹ jɛn däŋ dhị̣ec wị̣cdɛ bädạk. Dr Wood ɛ rami ŋäcɛ ɛlöŋ kä Ɣɔthuereelia kɛ lạt tin gcw tin cɛ lạt kä ɛ rɛtdɛ nath kɛnɛ ɣöö tɛ kɛ ŋäc mi rọọŋ. Tɛkɛ ŋäc mi gɔa kɛ tạạ in la lạtkɛ waragak kɛnɛ ɣöö nyɔok ɛ kɛ mạt kɛ rɛtdiɛn wị̣cmuɔn ɛ jɛn ram min nhiam kä tin ci waŋ lạt kä lät wạl ney tin ci waŋ.

Kɛ kor lạ tni kɛ tin tẹ ẹ ci waŋ mëë ci buɔm mạ r kä Bali kɛ ruɔn 2002, Dr Wood ca cɔl laa ram kɛl kä Ɣɔthuereelia kɛ ruɔn 2003. Tạ ạ ẹ ẹ ci lät kɛ jɛ guäth ɛ̣ɛ̣ ca ŋị̣c mëë ca cɔl kä Ɣɔthuereelia kɛ ruɔn 2005.

Professor Fred Hollows (1929–1993)

Jɛ tekɛ nhǫ k kɛ luäk nath kɛ wäŋkiɛn cd nɛy ti miliön kɛl luäk kä ji Ɣɔthuereelia kɛnɛ wic kǫ̲ŋkiɛn. Jɛ dap jɛ kä Nɛw Dhiilɛn. Kɛ ruǫ̲n 1965 cɛ ɣǫnh kä Ɣɔthuereelia kä cuɛ la kuär duel wal wäŋni kä Thiidɛyni.

Jɛ ŋäth ɛ tą̲ą̲ pärä kä nɛy dial kɛ luäk kɛ nhiam Abur̲j̲j̲inɔl duel luą̲k kä tämɛ tekɛ nɛy dial gekädɛ kä Ɣɔthuereelia.

Kɛ ruǫ̲n 1989 Hollows cuɛ ją̲l wicmuǫ̲n kɛliw kɛ ɣöö bɛ duel wą̲l wäŋni yiath piny wiini. Tin ci cop Kɛ pay 4 cuɛ cu la ran Ɣɔthuereelia.

Gǫ̲ǫ̲r Wargakn̲i kiɛ Ɗi̲i̲c ni Pi̲ret Ɣą̲löw̲i̲th (Fred Hollows) ŋot lą̲tdɛ gɔa ɛ kɛ me cɛ tok kɛ lätni.

Cäŋ runä Ɣɔthuereelia

Nikɛ ruɔn 1960 Australian of the Year Awards jekɛ kɛ muc tin böthkɛ ji Ɣɔthuereelia. Ɛ ciɛ rɛn derɛ ran kuɛny kɛ kui mucni rɛy tekädiɛn kɛliw.

Ji Ɣɔthuereelia runä ɛ cäŋ min mockɛ nɛy tin nɛy dial tin ci lät ɛ gɔa. Lätkɛ ɛ bum kɛ kui Ɣɔthuereelia kɛ mat lätnikiɛn kɛ kui gɔyä wec.

Kɛn muc thɔpkɛ kɛ kui ŋuɛtdä kɛ ram mi diit kɛnɛ lät mi bum kä Ɣɔthuereelia.

Warɛgak in thiaŋ kɛnɛ nɛy tee ca ŋɔk jek kɛ nhiam tekɛ thin kä thaduk. www.australianoftheyear.org.au.

Kim James Muecke AM

Ram min Rëët waŋ kɛnɛ tuɔk gaŋ ciɔrä kä Ɣɔthuereelia cuɛ muc runä jiek kɛ ruɔn 2020

Kim Muecke ɛ jɛ tuok duel nyin kɛ nɛy dial ɛ luäk kɛ kui ciɔri kɛ ŋiic kɛ nath rɛy wiini ti kɔŋ.

Kim Muecɛke jɛ ŋäth ɛ jɛ ɛn ɣöö ciɔr ɛ cuɔŋ ran kä lätdɛ ɛ bum kɛ ɣöö dee ji wecmuɔn dial dhil guic.

Professor Michelle Simmons (born 1967)

Ŋiic ɛn diit kä Pidhik
Cɛ much runä jiek kä Ɣɔthuereelia

Kɛ taa e nhiam ëë cɛ lat min cɔali guäth kɛ kuic kɔmpitɛri. Ŋic min cɔlä Simmons lätkɛ kuiy kɔmpitɛri min lät kɛ ɣöö bi rik tëë thin kɛ guäth mi tɔt tin dëë ruɔn tää ruɔn bathdori. Nya ɛ mɔ ciɛ lat ti ŋuan lat car kɛ wal, kɛ tää jɔm, kɛnɛ tää gëra riathni kɛnɛ tää ŋäc ŋani.

Kɛ ruɔn 2018, ŋic in cɔlä Simmons mëë ca cɔl kä Ɣɔthuereelia kɛ ruɔn ee ci la t kɛ kuiy la ri kɛ kuiy puɔlä puany. Kɛ ruɔn bathdori daŋrɛw wicdɛ bäŋuan, ca kuany la lät mätapä Ɣɔthuereelia kɛ tää ëë ca ŋicnɛ jɛ kɛ kuic duel gorä puɔlä kɛ kuiy lätni tin gɔw.

Yiöw Ɣɔthuereelia

Tin ca thuɔ̱r yiöni kɛn bumkɛ kɛ Ɣɔthuereelia

Kɛn nɛy tin ca kuany kä jɔc kä yiöw kɛ nɛy tin ca ŋɔk la̱t ɛ kɛn kɛ ta̱a̱ matdä.

Kuär ciëk ni Elizabeth II (1926–2022)

Kuär ciëk ni Elizabeth II cɛ kɔŋ la kuär in käp Australia. Cɛ kɔŋ la kuär in käp Australia kɛnɛ United Kingdom. Ɛ ciëk mi bum, mi jɔ̱c ni gɔa̱rɛy kumä kɛnɛ kuärɛ kɛɛli̱w.

Buɔ̱n duel kɛnɛ nhiam luɔ̱k

Kɛ tin dial tin la̱tkɛ rɛy wec lätkɛ buɔ̱n ŋuɔ̱tni. Buɔ̱n duel kɛnɛ nhiam luɔ̱k.

Dame Mary Gilmore (1865–1962)

Ɛ jɛ ee ruac kɛ kui gerä ciɛŋä cɛ gɔ̱r ɛ lɔ̱ŋ Tim kɛ jɛ kui gɔ̱rädɛ kɛnɛ ruacdɛ kɛ kui män kɛnɛ nɛy tin cuŋ.

AB ‘Banjo’ Paterson (1864–1941)

Andöröw ɛ gɔ̱r diit Cɛ gɔ̱r kɛ kui ciötdä Paterson ŋotdɛ mä tim jɛ kɛ gɔ̱rɛ kɛ ruac diit mi cɛ gɔ̱r kä Ɣɔthuereelia.

Reverend John Flynn (1880–1951)

Ɛ jɛ yok la̱t duel wal juɑ̱th jiɔm Tim kɛ jɛ kɛ yöö cɛ duel wal nöŋ rɛy cieŋ Ɣɔthuereelia.

Mary Reibey (1777–1855)

Jɛ Mɛri ɛ lät thuɔk mi gɔa nikä bɔr cuec wɛl (New South Wales). Kɛ kɔr kä mee cɛ cop kä Ɣɔthuereelia jɛ cɛ la kuär mi gɔa.

Edith Cowan (1861–1932)

Ɛdith ɛ lät nath kɛ duɔp kumɛ kɛnɛ kui män. Ɛ jɛ ciek ee kɔn kuany ni jɛ kä buɔn ŋuɔtni.

David Unaipon (1872–1967)

Jɛ ɛ gɔr bokni kä ruacɛ ɛ gɔa rɛy nath kɛnɛ lạt ŋɔkni. Tim jɛ kɛ lạtdɛ kɛnɛ cätni kä nath cäkɛ Aburịịinɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithịrɛt Ɣạylëndɛr.

Sir John Monash (1865–1931)

Jɔ̱ɔ̱n ɛ ram kɛl kä lạt Ɣɔthuereelia kä kuạr deeni. Jɛ tim jɛ kɛ kui kuäräd ɛ kɛnɛ pɛlɛ.

Dame Nellie Melba (1861–1931)

Damɛ ŋạckɛ jɛ wiicmuɔn kɛliw Jɛ ŋạc jɛ kɛ ditdɛ ɛ la kuärciek dit ɛ jɛ ran Ɣɔthuereelia in kiet in nhiam min ci wä rar kɛ kietdɛ.

Cạŋ ŋạri wec

Cạŋ ŋạri tin tim kɛ kɛ nyothkɛ ni ben ee la tuk ciɛŋni kɛ nyuur Iropni.

Cäŋ in ca lạth wan ɔ

- **Ruɔn mi bọr kɛ cäŋkä kɛl kä pay kɛl min la tuk runä.**
- **Cäŋkä jiɛn dạk rɛw wicdɛ bäkɛl** kä pay kɛl ɛ nyothɛ ni ŋiec Ɣɔthuereelia kɛnɛ nyuak jɔkdɛ. Jɛ nyothɛ ni cäŋ copä Thị̈idɛyni (Sydney Cove) kɛ kɛ ruɔn 1788.
- **Cäŋ ANZAC kɛ cäŋkä jiɛn dạk rɛw wicdɛ dhieec kä pay ŋuan** nyothɛ mun Ɣɔthuereelia kɛnɛ Nɛw Dhiilɛn Deeni ANZAC. Ɛ jɛ cäŋ in timkɛ ni nɛy dial tin la ji Ɣɔthuereelia tin ci liw guạthni kọri dial. Käm nɛy wutni dial kɛnɛ män luth tin ci liw guạthni dial kɛ kui wec.
- **Cäŋ Kurimith ɛ cäŋkä jiɛn dạk rɛw wicdɛ dhieec kä pay wäl rɛw** lätdɛ kɛ kui kricini min la timkɛ Jithɛth dạpdɛ.
- **Cäŋ Thadukni ɛ cäŋkä jiɛn dạ k rɛw wicdɛ rɛw kä pay wäl rɛw.**

Cạŋ tin kɔ̣ŋ

- **Cäŋ l ạ tni kiɛ thakni bädäk** kɛ cäŋ ŋarä Ɣɔthuereelia jɛ in nhiam wicmu ɔ̣ n.
- **Cäŋ tiemä lieth** Jithɛth kɛnɛ jiecdɛ lith.
- **Cäŋ däpkä Kuạr** wutkä ɛ tɛɛth lɔạc kɛ dạp kuạr in käp Australia, Kuär wutkä ni Charles III. Jɛ cäŋ ɛmɛ l ạ t jɛ kɛ rɛw lätni kɛ jiec l ạ t kä pay bäkɛl rɛy wec kɛliw. Ɛ ci cam Ɣɔthuereelia kɛnɛ Queensland tee thin.

Thạạŋ Cạŋ

Thạạŋ cạŋni rɛ̈k kɛ këthni kɛnɛ rɛ̈kdial Cäätkɛ thạŋ cạŋ kä tin dial tin luäk ɣa la manidhämɛni timkɛ bä.

Tekɛ cạŋ ti kɔ̣ŋ bä ɛ ci mɔ cạŋ nɛy ni dial

- **Cäŋ malä kä juok** lạ t jɛ kɛ cäŋkä jiɛn rɛw wicdɛ kɛl kä pay diọ k ɛ cäŋ ciɛŋni nɛy dial.
- Cäŋ in jek in ran **warɛgak wec kɛ jɛ i bɛ la ran Ɣɔthuereelia cäŋkä wäl bärɔw kä pay diọk** nyothɛ ni lạt in kɔn ɛ ɛ la ji wec kɛ tek ɛ wä nhiam ɔ.
- **Cäŋ luocä marä kä juokkɛ** cäŋkä jiɛn dạk rɛw eicdɛ bärɔw kä pay dhieec wä kä cäŋkä diọk kä pay bäkɛl ɛ jɛ cäŋ in pär nɛy dial kɛl kui matdä kɛnɛ luth.

Ji Ɣɔthuereelia

Ɣɔthuereelia ɛ jɛ wec in tee nɛy dial ti gọ l thin wicmuɔn kɛliw. Mi ku jɛ pạr pek nath ɛ kɛl kä diọk nikä kuɔr kɛ ŋickɛ Aburị̈jị̈nɔl kɛnɛ kiɛ Tɔrɛth Ithị̈rɛt Ɣạylɛ̈n. Pek nɛɛni Ɣɔthuereelia kɛl kä ŋuan tin cieŋ dapkɛ wiini ti gọ l nɛy tin ci ɣọth kä Ɣɔthuereelia bekɛ wiini ti kur dạk rɛw. Nɛy dial tin gọl kä pek nath mockɛ Ɣɔthuereelia kɛ riạ ŋ thukni kɛ ŋạth kɛnɛ ciɛŋ.

Ɣa la wec kän wiic wecmuɔn riạŋni Ɣɔthuereelia thiek ɛ kɛ United Kingdom.

Ji Ɣɔthuereelia liakɛ rɔ̣ kɛ wecdiɛn kɛ buɔm matdä diɛn. Cäŋ ji wec lạt jɛ kɛ cäŋkä jiɛn kɛl wicdɛ bärɔw kä pay bäŋuan kɛ ruɔn. Ɛ cäŋ mi la lạt kɛ ɛ ji wec dial kɛ lạtdɛ.

Kɛ kuak Ɣɔthuereelia

Ɣɔthuereelia tekɛ kuak kǫ ŋä kɛnɛ ŋa̱th kɛ la̱tkiɛn. Tek in pär kä ji Ɣɔthuereelia ɛ jɛ kɛl in diit ni jɛ wicmuǫn kɛliw.

Dick Smith (born 1944)

Diik ɛ jɛ ran Ɣɔthuereelia mi kɔk ŋɔk kä ɛ jäl ɣɔa kä ɛ jɛ ram min rial tek ikä. Cɛ lät ɛ ram mi kɔk ŋɔk kä cɛ kuakɛ jakä la̱tkɛ wec kɛ kɛ. Cɛ tuok ɛ la ran Ɣɔthuereelia kɛ kuän kärɔa kä cɛ yiöw ti ŋuan jek thin tin la nyin kɛ.

Ca moc kɛ muc kɛ kɛ ruǫn 1986 ɛ la lät mi gɔa. Ɛ jɛ ram ee ŋot yie̱r Tasman kɛ kieth jiɔm mi leth. Ɗa̱c jɛ kɛ ja̱lɛ kɛ jekdɛ kɛ kuak kɛnɛ nhǫ kdɛ kɛ wec.

Thuuk

Ɣɔthuereelia gɔa dɛ ɛn wa̱lɛ kɛ muktäpni ti gǫ l kɛ thuǫl yiöni kɛ ŋuǫt tin kɛ lät kǫ kä ŋɔkni. Tin la̱tkɛ cätkɛ duel gǫrä nöŋɛ pek yiöni wec ti ŋuan.

Ta̱a̱ malä nöŋ kiɛ lät kam la̱t mi gɔa. Kä kuak tin kɔkɛ kä thuk ɛ kɛl mi diit ni jɛ kä bädit.

Rietni ŋɔkni

Nɛy tin guecke ŋɔk kɛ Ɣɔthuereelia ɛ chana kɛ Japan kɛ United States ɛ we wä. Tin naŋ kɛ rar kɛ tin ciɛk piny muǫn cätjɛ ja̱th kɛnɛ ley Pieth wec ɛ ruetni ŋɔkni kä ɛ jɛ jak Ɣɔthuereelia kä wä nhiam kɛ jɛ.

Tin ciɛk piny

Ɣɔthuereelia ria̱ ŋdɛ tekä kuak tin ciɛk kɛ ciɛkdiɛn. Kɛn görkɛ ɛ lǫŋ wecmuǫn kɛliw.

Ɣɔthuereelia ɛ wec ji wecmuɔ̱n dial

Ɣɔthuereelia jɛ tekɛ liak kɛ min lätdɛ ɛ gɔa kɛ wicmuɔn. Jɛ lätdɛ nɛmɛ kɛ kui nɛyni tin cuŋ wicmuɔn.

Kɛ luäk ji wecmuɔ̱n jɛnɛ luɑ̱k nath

Kä Ɣɔthuereelia kumɛ luäkɛ wiic tin tekɛ buɔth kɛnɛ tɑ̱ɑ̱ lɑ̱tdiɛn. Jɛ luäk ɛmɛ thöp jɛ kɛ wiic kɛnɛ tin tee wicmuɔn kɛ luäk nath kɛnɛ kumɛ.

Ɣɔthuereelia nyothɛ gɔa kɛ mi ci duɔr mi jiäk tuok wic kiɛ rar wiini tin kɔ̱ŋ. Yuɔr kɔ yiöw wiini tin cuŋ kɛ nɛy tin ca nhɔk kɛ Ɣɔthuereelia luäk.

Kɛ ruɔn 2018 wut mi Kim mi cɔal i̱ Ricaat Ɣari (Richard Harris) kɛnɛ Kim Kiraigi Chalɛn (Kim Craig Challen) cakɛ mockɛ muc kä min ditni jɛ in rɛwdɛ kä Ɣɔthuereelia kɛ buɔ̱m biɛli kɛ kuɛl kɛ tɑ̱ɑ̱ comä amäni muc däpä mi cɔal i̱ tɑ̱ɑ̱ guirä Ɣɔthuereelia kɛ min ca lɑ̱t ɛ kɛn kɛ luäkdiɛn kɛ gat mi tee ni jɛ kɛ run 12 kɛnɛ kuär kurɛ diɛn kɛ kui̱ nyɔak in tee piny kui̱ pämni tɑ̱ɑ̱ wec in cɔal i̱ Thailɛn.

Lɑ̱t mi bum kä tin matkɛ ji wecmuɔ̱n dial kä buɔ̱n

Ɣɔthuereelia tekɛ ram mi lät ɛ bum ɛ tet kä UN nime kua tuok kɛ ruɔn 1945. Ɣɔthuereelia mocɛ nath kɛ gɑ̱k tin ca ŋɑ̱c i kɛ nɛy gi carɔ bar kɛ ɛ la dɑ̱k kɛ mee ca mat kɛ ruɔn 1951 ɛ UN dɑ̱kni. Lätkɛ bum kɛ kɛ deeni UN tin tiɛtkɛ mal kä luäk kɛ bä kɛ lɑ̱t wiini tin kɔ̱ŋ mɑ̱t kɛ rɔ UN in lät kɛ kui ciɛŋni.

Kɛ ruɔn 1971 kä Ɣɔthuereelia cuɛ la kɛl kä mat luɑ̱k lɑ̱t. Jak ɛ ciaŋ mi gɔa Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) kɛ nath wicmuɔn kɛliw kɛ guecni ŋɔkni.

Ɣɔthuereelia bum ɛ ɛ lɔŋ kɛ cuɔŋdɛ kɛ thiäk kɛ mat bädit wiini. Jɛ ɛ mat kä bädit kɛ duol nhiam ɣɔa kɛnɛ kam yiɛ̱ri muɔn bunä. Ɛ mat cuec nhiam ɣɔa bädit wiini kɛ ruac kɛ lɑ̱t rɛy wec bunä.

Kim Catherine Hamlin AC (born 1924–2020)

Jɛ ɛ kim gɑ̱m män mi ci tek ciek Bunyä luäk. Nikɛ ruɔn 1959 ɛ Kim Hamlin cɛ lät kä Addith Ababa kä Buny luäk ɛ ciek mi dap kɛ gat mi trkɛ buɔ̱t mi cɔl i Ɔ btɛtrik pitula. Kɛ män titi tekɛ buɔ̱t rɛy guɑ̱th dapädiɛn ci kɛn ɛ dee luäk kɛ gɑ̱k kä bakɛ bɑ̱ny piny ɛ naath rɛy wec.

Kim Hamlin kɛnɛ cɔwdɛ ca duel wɑ̱l lɑ̱t ɛ kɛn kä Adi̱th Ababa, kɛ kui juɑ̱th mi cɔal i̱ Pi̱thtula. Mee ca lɑ̱t ɛ kɛn cɛ män ti ŋuan jakä loc dhɔ̱rikiɛn ɛ ci puɔ̱nykiɛn gɔw.

Kɛ ruɔn 1995 Kim Hamlin ca moc kɛ muc in diit ni jɛ.

Ɣɔthuereelia kɛ bok

Ɣɔthuereelia jɛ ca ŋa̱c kɛ ŋiecni kɛnɛ Kimnikɛ. Titi kɛkɛ nɛy tin ca moc kɛ muc kä tin la̱tkɛ ɛ kɛn.

- Kɛn ŋiec tin di̱t ɛ jɛn William Bragg kɛ 1862-1942 kɛnɛ Lawrence Bragg kɛ 1971
  Kɛ jɛn gua̱n William kɛnɛ Lawrence min la gatdɛ carɔ̱ ma̱ t nɛy tin ca muc jek ɛ kɛn kɛ kui̱ bok in la̱ tkɛ kɛ gɔ̱ r ŋäcä ŋɔakni kɛ kui̱ theem min thë mkɛ puɔ̱ny kɛ 1915.
- Ɛ jɛn Howard Walter Florey kɛ 1898-1968
  Tin ca ta̱a̱ juа̱thni ŋa̱ c tin dapkɛ gan kä Adɛlaay kui̱ cuec Ɣɔthuereelia Howard Walter Florey muc jek kui̱ puɔ̱ ny kiɛ wal kɛnɛ jek wa̱l in cɔal i̱ pɛnthili̱n kɛ kui̱ juа̱thin tin dɔpkɛ kɛ 1945.
- Ɛ jɛn Frank Macfarlane Burnet kɛ 1899-1985
  Ɛ ŋi̱ ec wal in di̱ t kɛnɛ da̱ p puɔ̱ ny kä Bi̱ ktöria kɛ Frank Burnet ca moc kɛ muc kɛ kui̱ puɔ̱ ny kiɛ wal kɛ ɣöö cɛ jek ɛn ta̱a̱ la̱t puɔ̱ny kɛ 1960.
- Ɛ jɛn John Carew Eccles kɛ 1903-97
  Kɛ ŋi̱cni Jɔ̱ɔ̱on Ikili̱th (John Eccles) dap jɛ kä Mɛlbuɔn kä cuɛ muc jek kɛ kui̱ puɔ̱ny kiɛ wal kɛ jekdɛ kɛ duɔ̱p matdä kɛ tɛthlɔac kɛnɛ tin tee rɛy da̱r gua̱th kɛ räl tin tee rɛy dɛɛni puɔny kɛ ruɔ̱n 1963.
- Ɛ jɛn Bernard Katz kɛ 1911-2003
  Ɛ ŋi̱ c kɛnɛ da̱ pdɛ a la ŋi̱c kä Gɛrman kä Bernard Katz jɛn cɛ la ran kiɛ die̱ l Ɣɔthuereelia kɛ 1941. Jɛ cɛ muc jek kɛ kui̱ puɔ̱ny kiɛ wal kɛ ruɔ̱n 1970 kɛ kui̱ kä ɣöö cɛ tin jäl rɛy räl wec jek kɛnɛ ta̱a̱ in tɔ̱a̱wkɛ kɛ jäkni diɛn kɛnɛ thil la̱tdiɛn.
- Ɛ ŋi̱c in di̱ t mi cɔal i̱ John Warcup Cornforth kɛ 1917-2007
  Jɔ̱ɔ̱on Kɔɔnpuɔth (John Cornforth) dap jɛ kä Thi̱dɛyni kä cɛ muc jek kɛ kui̱ kar thanyä min lät kɛ kui̱ kä tin la rɔal kärɔ̱ kɛ ruɔ̱n 1975.
- Ɛ ŋi̱c mi di̱t jɛ Peter Doherty jɛ dap jɛ kɛ 1940
  Jɛ ŋi̱c puɔ̱ ny in di̱t ni Doherty dap jɛ wi̱c mi cɔal i̱ Kuiinlɛn kä cɛ muc jek kɛ kui̱ puɔ̱ny kiɛ wal kɛ 1996 jekdɛ kɛ ta̱a̱ ga̱k la̱t matdä puɔ̱ny.
- Ɛ ŋi̱c mi di̱t ni Barry Marshall jɛ dap jɛ kɛ 1951 Kim jɔam rɛy kɛnɛ Kim Robin Warren
  Kä jɛ Marshall kɛnɛ Robin Warren muc jek kɛ kui̱ puɔ̱ny kiɛ wal kɛ ruɔ̱n 2005 kɛ jekdiɛn kɛ dɛy kuɔ̱mni tin nöŋkɛ jua̱th.
- Ɛ ŋi̱c mi di̱t jɛ Elizabeth Helen Blackburn jɛ dap jɛ kɛ 1948
  Kä jɛn Elizabeth Blackburn dap jɛ wic mi cɔal i̱ Ɣɔbat kä cuɛ muc cu jek kɛ kui̱ puɔ̱ny kiɛ wal kɛ 2009 jekdɛ kɛ kui̱ ga̱k duŋä bumä tin lät puɔ̱ny.
- Jɛ ŋi̱c ni Brian P. Schmidt jɛ dap jɛ kɛ 1967
  Ɛ jɛ ŋi̱ c kɛ kui̱ nyin ni nhial cɛ muc jek kui̱ ta̱ a̱ lep ɣɔa kɛ guecdiɛn kam mi bär kɛ kar thanyä kɛ 2011.

Kɛn nɛy titi ca muc jek kä cätni gɔ̱rä

- Patrick White (1912–90) Gɔ̱a̱r bokni kɛnɛ ŋa̱ri
  Kɛn Ji Ɣɔthuereelia ti̱ ti̱ ci kɛ muc ti̱ ŋuan jek kɛ kui̱ gɔ̱rä kɛ cätni ti̱ dial tin ci kɛn kɛ gɔ̱r ca moc muc kɛ kui cäri kɛ thurɛ kä tin cɛ gɔ̱r.

KÄTH IN BÄKƐLIƐN

Cäätni Ɣɔthuereelia

Cäätni Ɣɔthuereelia

Cäätni Ɣɔthuereelia ca rialikä ɛ nɛy ti ŋuan kɛnɛ tin ca lạt.

Ji Aburịjịnɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithịrɛt Ɣạylën

Ɣɔthuereelia ɛ kɛ nɛy ji Aburịjịnɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithịrɛt Ɣạylën tekɛ cianŋ wecmuọn ti we wä.

Tee wal tin nyoth jɛ kɛ ji Aburịjịnɔl tin ci cop kä Ɣɔthuereelia kam runi bathdɔɔri bäkɛl wicdɛ kiethni bädäk kɛnɛ kiethni ti jiɛn ŋuan tee ci wä kɛ ŋäth kɛn ɛ kɛ ji muọn rɛy cätnikiɛn jɛ tukɛ jɛ kɛ guạth.

Kɛ nɛy tidial titi ŋạth ee wal ŋotdɛ ɛ jɛ guọrkɛ mäni wạlɛ. Kɛn tekɛ kɛ mat kɛ mun min mockɛ kɛ lat kɛ rọ kɛ cätni kɛnɛ duth.

Thuuk

Ɛ ŋot ken Bruti ni brn nyur tekɛ thuk ti kur bärɔw ti tekä Ɣɔthuereelia k ji Aburịjịnɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithịrɛt Ɣạylën.
Kä tekɛ thuk ti kuọr kɛl ɛn wạlɛ ti ŋot mä ruac nathkɛ cäŋ ŋot thuk ti jiɛn rɛw ruac gaat kɛkɛ. Kɛ thuk cäätni ji cianŋni ŋot bumkɛ kɛ ɣöö kɛ cätni nath kɛnɛ mun.

Kɛ min carkɛ i ba lạt

Jɛ lot ni lạt kɛ ŋäc kɛ ŋạth kɛnɛ tin lạtkɛ tin böthkɛ ji Aburịjịnɔl.

Kɛ cätni ba kɛ lạt gaan ɛ cieŋ man ni kiɛn kɛnɛ diit.
Kɛ cätni titi ŋieckɛ gaat kɛ tạạ muọn lạtdɛ kɛnɛ ciɛŋkɛ.
Kɛ cätni mockɛ gaat kɛ ŋäc kɛ gör kuạn rɛy ruọp.

Kɛ cätni latkɛ kɛ kiet kɛ dit kɛnɛ duth Ji Aburịjịnɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithịrɛt Ɣạylën kirt kɛn duth ba rọ jek tekɛ kɛl kɛ guạn dɔŋnikiɛn tee wal.

Kɛ nyin thurɛ ni tee nhiam kɛ päm kɛnɛ piny mi ca rialikä. Kä nɛy tin tee däär wec kä Ɣɔthuereelia kɛn puọnykiɛn ca tạạ nenä cak kɛ kuị thurä min nyoth tin tiani tin ca thur kɛ mi ca gọ l kɛnɛ ciɛŋ tin nyoth kɛ tạạ muọ n cätni kɛ cạ r kä nɛy tin tee kuị cam kä Ɣɔthuereelia thur kɛ thuor naath kɛ leey kɛ tin nyoth kɛ kɛnɛ yiëë.

Jɛ cạr ji Aburịjịnɔl gɔa ɛ kɛ kɛ ɛn wạlɛ.

Thure Kakadu ji Aburịjịnɔl

Ji Irop tin nhiam kä Ɣɔthuereelia

Ji Irop tee ci kɔn ben

Kɛ run 17 tee ci wä ji Irop cikɛ mun mi tee kui cuec Ɣɔthuereelia mi thil ran jek mi cɔal i Tɛra ɣɔthuereeli. In-kok-nita. Kɛ ruɔn 1606, wut Dạc mi cɔal i Willɛm wä kɛ jɔk wec mi cɔal i Pɛninthula pek cam ɣɔthuereelia. Kɛ jɛ guạth ɛmɔ cuɛ tekɛ wut Spain mi cɔal i Liuth mi gerkɛ babuur kui cuec Ɣɔthuereelia.

Kɛ kɔɔr kä run ti bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäkɛl geer babuuri Dạc cukɛ wä kɛ jɔk Ɣɔthuereelia mi cɔal i mi bọr Hɔllɛn.

Kɛ ruɔn 1642, Abɛl cɛ guạth mi bọr jek mi cɔal i Van Diɛmɛn ɛn täämɛ. Cɛ jạl kɛ guạth ti nạn kɛ Ɣɔthuereelia Jɛ tekɛ piny guạth mi pay jek kenɛ thuk kä ŋäthɛ jɛ ɛn mun ca matkɛ Papua bọr Guinea kui cam.

Wut Liŋɛlɛn ɛ jɛ ee kɔŋ cop mun Ɣɔthuereelia dɔny kɛ ciökdɛ. Kɛ ruɔn 1684, wicdɛ ŋuan cuɛ nyur kä cam jɔk Ɣɔthuereelia. Thọpɛ tạạ kọtdä kɛnɛ tur kɛbɛ jɛ lạt lät ɛ rọŋ kɛ kɔk ŋɔkni kiɛ nyur.

Abel Tathman thurɛ ji Hɔllan mi bọr kɛ ruɔn bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäkɛl wicdɛ jiɛn ŋuan wicdɛ ŋuan

Kuär gerä mi cɔal i Jimɛth Thạạt

Amäni mee ci wut ɛmɔ cop nhiam Ɣɔthuereelia kɛ. Kɛ ruɔn 1770 kạnɛ lɛ naŋ ɛ ji Irop. Jɛ ca jạk ɛ kumɛ wecdiɛn i bɛ wä jạl kä bädiit kui kä min pay jek. Cɛ jạl kɛ nhiam ɣɔa kä cɛ baburɛ lạth guäth kɛ guạth jiɛn jɛ kii cuec Thiidɛyni. Jɛ cuɛ jɛ cu cɔal i kui cuec Wɛl mi bọr kɛnɛ kuär George in diọkdiɛn.

Yieth jạl

Jɛ Ɣɔthuereelia rɛl rɔ ɛn wan ɔ nɛy tin ŋuan ni kɛ kä Ji irop tee ci ɣọnh kɛ ca kɛ naŋ yiɛth. Kɛ kɔɔr kä mee ci Ji Amɛrika wecdiɛn jek ken ji Bruti nɛykiɛn tin ca yiɛn lɛ nyɔk jäkä kɛ kä cu thijin nikiɛn cu thiạŋ. Kɛ ruɔn 1786 Jị Bịrịtịc ca jị yienä nọọŋ kä Nịw Thɔcwɛl.

Jɛ naŋ in nhiam

Ɛ jɛ guạth ɛmɛ ji ŋuọt ji Bruti bɛckɛ ɛ lọŋ kä thijin cɛ nɛy ti ŋuan naŋ. Cuɛ babuuri wäl kɛl kɔk a gɔa kä ji Bruti kui wecmuọn in dọŋ min nhiam kä Thiidɛyni kɛ pay kɛl kɛ ruɔn 1788. Ɛ jɛ cäŋ in la timkɛ ɛ ji Australia Day i ciɛ ruɔn.

Jɛ ruɔn in nhiam ee nyuur nath

Run tee nyuur kɛ nath kɛ nhiam. Cɛ lạth lät ɛn ɣöö ci nath bi cuc kɛ bath cɛ nɛydial pạr amäni jɛ kɛnɛ kuạr kɔrɛ. Cärkɛ kɛnɛ buọm lɔcdɛ ɛ jɛ jak nạŋ wec kä bum kɛ run tee nhiam.

Yieth lätdɛ ɛ bum kɛ guạth ee nhiam. Nɛy tin ca runkiɛn thuk wutni kɛnɛ män bi wä rɛy wec ba gaatkiɛn wä rɔm.

Kɛ ger babur in nhiam kä Bruti copdɛ kä Thiidɛyni kɛ kɛ ruɔn bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bärɔw wicdɛ jiɛn bädäk wicdɛ bädäk

Lät ti bo̱r

Pek nath kä Ɣɔthuereelia nɛy ti ŋuan ruackɛ kɛ thok liŋɛ lith nɛy tin kɔ̱ŋ ruac kɛ jɛ thuk ti go̱l. Nɛy tin kɔ̱ŋ nyiënykɛ kɛ nɛy tin ruac kɛ thok liŋɛ lithni kä bu̱ɔn ŋuan kä Ɣɔthuereelia cieŋkɛ kɛl kä la̱t nyinkiɛn kɛl bä.

Nɛy ti tee yienä kɛnɛ ndy tin ca loc yienä jekɛ lät ti bo̱r. Tha̱ŋ nath tin ca kɔkɛ kuak kiɛn. Nɛy tin kɔ̱ŋ lätkɛ gɔa cätkɛ pu̱ɔr ka̱kni ji kɔkni ŋɔakni kɛnɛ nɛy.

Caroline Chisholm (1808–77)

Caroline Chisholm ɛjɛɛn ram min bo̱th nath kɛ ger ta̱a̱ män kä na̱ŋ wec kɛ gua̱th ee nhiam. Cɛ ben kä Ɣɔthuereelia kɛnɛ deeni cɔadɛ kɛ gaatkɛ da̱k dhieec kɛ ru̱ɔn 1838. Cɛ män tin ɣo̱ nh nikɛ kä cieŋ wic carä läk kä Thi̱idɛyni. Kɛ kɔr run ti tɔt cuɛ duel 16 kɛ kui mäntin ɣo̱nh.

Jɛ cɛ lät ɛ bum kɛ ɣöö bɛ tek nath yin jäl kɛ babuur jakä gɔa. Cɛ rialikä i bɛ nath luäk kɛ den kɛ ɣöö kä ɣöö ba a mockɛ nikɛ bi kɛn bath cu joc.

Ɛn wa̱l durl go̱ri ti ŋuan cakɛ cɔal kɛ ciötdɛ. Jɛ ca ŋa̱c ɛ mäth nɛyni tin pay ɣo̱nh jɛ tim jɛ kɛ la̱tdɛ luäkdɛ kɛ nath kiɛ tukdiɛn kɛ tek mi bo̱r.

Kuär Mackuaria

Kɛ kuär ni Pilip kɛ kuär Lachlan Macquarie käpkɛ gua̱th titi bu̱ɔmbu̱ɔm kɛ tuk ciɛŋädiɛn in nhiam. Cɛ kum kä Cuec Wɛl in bo̱r kɛ kam ru̱ɔn 1810 kɛnɛ 1821, cikɛ jɛ guir ɛ la gua̱th mi lɔr ɛ ciɛ gua̱th yienä. Cɛ pu̱ɔr rialikä cɛ dup la̱t kɛ gua̱th tin lät nath thin kä comɛ nath kɛ wä wec nhiam kä Ɣɔthuereelia.

Jɛ cɛ yiöw la̱th duel go̱rä kɛ cu̱ɔŋ kɛnɛ luthɛ ŋu̱ɔt ee nhiam. Cɛ nath moc kɛ ɛ la lu̱ɔk kɛnɛ lät wec tin kɔ̱ŋ.

Jɛ ca ka̱m luth rɛy wec kɛliw kɛ cianḍɛ kɛ gerɛ kɛ gɔy in cɛ la̱t. Duel go̱rä min diit ca cɔal kɛ ciötdɛ min tek cuec Wɛl in bo̱r.

Yien ciɛŋä

Diw jɛ i kuär bumɛ kɛ wut kɛ kɛl kärɔdɛ kɛ ru̱ɔn 1823 cuo bu̱ɔn ŋu̱ɔt la̱th wan ɔ kɛ ɣöö ba kuär cop ɛ kɛn.

Ji bruti cukɛ jäkni nɛyni tin ca yiɛn cuk ka̱p cu̱ɔŋ kɛ ru̱ɔn 1840, kä Ta̱thma̱nia kɛ ru̱ɔn 1852 kɛnɛ Jɔk Ɣɔthuereelia kɛ ru̱ɔn 1868. Kɛ pek ji yienä ti 160,000 cuo kɛ naŋ kä Ɣɔthuereelia. Däk ji yienä tin ca loc kɛnɛ nɛy tin ci nyuur cu thil. Kɛ ru̱ɔn 1850, ji na̱ ŋ wec yian kɛ rɔ̱ kä go̱ r kɛn wec luthä mi ca la̱t ɛ gɔa. Ji Ɣɔthuereelia ti ŋuan tekɛ kɛ liak kɛ yien ciɛŋä dhɔriɛn.

Ji Aburɨjɨɨnɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithɨrɛt Ɣaylën kɛ kɔr nyuurä ji Irop

Kɛ ruɔn 1788 guạth nyurä ji Irop pek nath ca pạr kiɛ tekɛ kam nɛɛni ti 750,000 kɛnɛ bathdɔɔri 1.4 kä ji Aboriginal kɛnɛ Torɛth Thitrait Ithilɛn rɛy Ɣɔthuereelia. Amäni wiic ti kur rɛw wicdɛ jiɛn dhieec wec jɔ kärɔdɛ kɛnɛ buɔn thukni ti kur bärɔw.

Mee cikɛ nyur kä Ɣɔthuereelia ji Bruti kenkɛ duɔr mat piny kɛ ji Aburɨjɨɨnɔl. Ji Bruti tin la ji kumɛ ŋäth kɛn ɛ mun ɛ duŋdiɛn.

Kɛ ji Aburɨjɨɨnɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithɨrɛt Ɣaylën kɛ tin la nyin kiɛn guạn dɔŋnikiɛn min mat kɛ kui muɔn. Guạth in cieŋ kɛ thin rɛy ŋuɔtni kiɛn kɛn cakɛ jakä nhɔkɛ ŋuɔt nɛɛni tin pay ben Nɛy tin pay ben kạn kɛ cɔal kä kạn kɛ nyuɔr.

Kä tek ji Aburɨjɨɨnɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithɨrɛt Ɣaylëndɛr ca ben ger ɛ ji Bruti. Ca yiɛ̦ɛ̦y ti ŋuan bath kä ca mundiɛn naŋ kɛ ciaŋ in ca nöŋ kɛ ruac kuoth ɛ ji Bruti Ley ti bɔr kɛ jiɛn kɛnɛ juạth nöŋ.

Jɛ kuär ee nhiam ca jiök i cu ji Aburɨjɨɨnɔl ciɛŋ ɛ jiäk kä ji Bruti tee ci nyur jiɛn cukɛ mun ji Aburɨjɨɨnɔl kạn kä näk kɛn kɛ. Kä kɛn cakɛ yian kɛ duer tin lạtkɛ ɛ kɛ.

Thạŋ ji Aburɨjɨɨnɔl kɛnɛ ji irop tin nyur kä cukɛ cieŋ kɛl kɛ mal. Thạ ŋ nɛɛni tin ci nyur kä mockɛ ji Aburɨjɨɨnɔl kɛ lät cätkɛ yëën ɣɔk kɛnɛ puɔr kạkni Jɛ kuär ni Macquarie cɛ kɛ kạm mundiɛn kɛ yöö ba bɛlkiɛn pur kɛnɛ duel gɔrä gankiɛn. Ji Aburɨjɨɨnɔl ti tɔt gɔ r kɛn ɣöö dekɛ cieŋ kɛ ciaŋ nɛɛni tin pay ben kä ci kɛn ɛ gɔ r ɛn ɣöö dee ciaŋdiɛn bath.

Nɛy ti ŋuan ni kɛn kä ji Aburɨjɨɨnɔl cikɛ näk Kä pek nɛɛni tin ci liw ca ŋäc kä ji Aburɨjɨɨnɔl duŋdɛ ɣöö lar jɛ ikɛ nɛy ti kur ni bathdɔɔr. Nɛy ti ŋuan ni kɛn kä ji Aburɨjɨɨnɔl cikɛ liw kɛ juạth tee ca nöŋ ɛ ji Irop wicdiɛn Jɛ jiɛn yiɛ̦ɛ̦ni ti ŋuan kä ji Aburɨjɨɨnɔl ɛ mi jiäk ɛ lɔŋ.

Tuk cätni benä

Rɛy muɔn lätkɛ ɛ gɔa

Kä cuec Wɛl in bɔ r tee nhiam tee naŋkɛ wec riɛk ti ŋuan rut kiɛ ciaŋ mi bɛc. Kɛ ji Aburɨjɨɨnɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithɨrɛt Ɣaylëndɛr tạạ ŋạc kɛ tek muɔn guạth mi köt amäni mo ci ɣɔa thil pi.

Jɛ päm in yiel la jɛ pek bärädɛ ɛ jiɛn dhieec kui jɔk Thɨjidɛyni nyoth mi diit m ca luäŋ kä Thɨjidɛyni kɛ nhiam rɛy muɔn ji jạl lạt. Kɛ 1813 tejɛ wutni dạk diɔk kɛ thuɔkdɛ cikɛ luäŋ kɛ ŋuɔt ɛn pek pạm ɛmɛ. Ɛn wạlɛ kɛ dup kɛnɛ cạr gatɔr ŋotkɛ mi guɔrkɛ ni duɔp ee wekɛ.

Kɛ kui pạm in dɔŋ ci jạl tɔtɔ guạth mi gɔa jek kɛ läk rɔmni kɛnɛ ɣɔk. Kɛ jɛ guạth ɔ bär ɛmɔ rɛy muɔn tekɛ köt kɛ guạth mi dak nhial ɛ.

Ji Irop jälkɛ kɛ gɔ r piini kä kapkɛ kuän mi diit mi tekɛ kɛ. Tekɛ wut Gɛrman mi jäl mi cɔal i Ludwig Leichhardt mi ci bath ɛ jɛ i ɣɔnɛ jɛ i ŋot ɛ wec kɛliw ni kui nhiam ɛ wä jɔk wec kɛ ruɔn 1848.

Kɛ ruɔn 1860 Robert O'Hara Burke kɛnɛ William John Wills cukɛ jạl tuok kä Melbourne ŋotkɛ Ɣɔthuereelia kui cuec kɛ cam. Kɛn tekɛ kɛ pek mi diit mi ca lạt ɛ kɛn kä ŋuɔtdiɛn bumɛ ɛ lɔ ŋ Burke kɛnɛ Wills thilɛ mi ŋạckɛ ɛ kɛn kui wutni ruɔp. Kɛ ca luäk jek kä ji ŋäcä ŋɔkni kä ji Aburɨjɨɨnɔl Yandruwandha kä kɛn jạl tɔtɔ cikɛ liw rɛy duɔpdiɛn mee lockɛ jɔw. Ɛ cäŋ kenkɛ jạliɛn thuk cätnikiɛn cakɛ gɔr kä timkɛ kɛ rɛy thurɛ kɛnɛ ciɛŋ. Jɛ jiäk ɛ kä cät kɛ tạạ ŋɛ̈nyä kɛ kui muɔndan.

Ji nyuurä kɛnɛ lạt

Ɛ cäŋ ci kɛn mun mi gɔa jek ŋotɛ tek kɛ mi bumɛ kɛkɛ. Kɛ kɔr nyɔc kiɛ köt kɛn la bath kuakiɛn kɛn ji puɔ̱r bɛl ŋotɛ gɔ̱r kɛn ni tukdiɛn ɛ nyɔk. Kɛ nath kapkɛ rɔ̱ nhial kä nyiẹ̱nykɛ kärɔ̱. Jɛ riet ɛmɛ min la Aussie kɔ̱r lotdɛ ni kɔ̱r kɛnɛ buɔ̱m ji ɣɔthuereelia. Kɛn lạt luɔ̱thkɛ kɛ buɔ̱m kɛ jɛ guạth ɛ bumɛ. Män ni cianŋ lätkɛ ɛ bum kɛ kɔk nyin ni kiɛn kiɛ puɔ̱r mi tee wutni jɔ̱r kiɛ mi cikɛ liw.

Ɛ jɛ guạth ee ɛ bɛc ee nhiam kä ji Ɣɔthuereelia tạạ kɛl cu tuok. Jɛ bumɛ kɛ rɛy wutni tee ci jạl kɛ rar jɔk kä geer. Kɛn luạkɛ rɔ̱ kärɔ̱ rar rɛy ciɛŋni ti jiäk. Kɛn ciɛŋ titi bumkɛ kɛ tek ji Ɣɔthuereelia.

Kɛ pɛth däpä

Jɛ jek däpä Kä Cuec Wɛl in bɔ̱r kɛ nhiam ni kɛ ruɔ̱n 1851 jɛ cɛ wec ger kɛliw. Kɛ guạth mi tɔt, cuo dạp nyɔkɛ jek kä Bitöria.

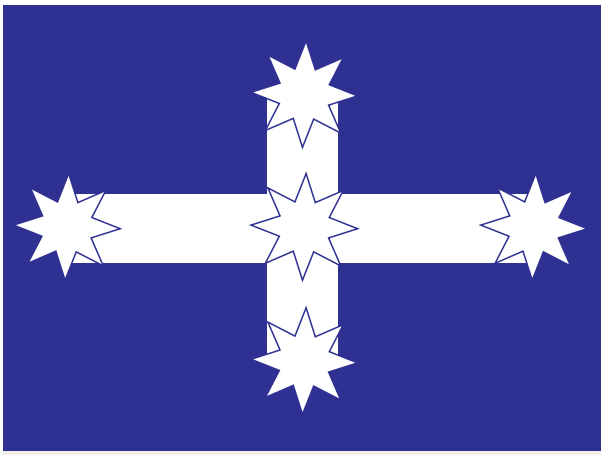
Kɛ thuɔk ruɔ
guathni dial kä Ɣɔthuereelia kɛ wicmuɔ̱n gɔ̱r kɛn dạp.

Kä Yureka kay rar ɛ jɛ timkɛ ɛ lọŋ kɛ lɔr rɛy Ɣɔthuereelia cätni. Ji kumɛ jiäkɛ kɛ nɛy tin tëkɛ dạp kɛ guạth in wa warɛgaknikiɛn wä lor kɛ tet däpä. Kɛ cäŋ kä 11 kä pay wäl kɛl kɛ ruɔ̱n 1854, lar jɛ i kɛ nɛy ti 10,000 ca rɔ̱ mat kä guạth thạt Pạm, kɛ Ballarat, kɛ jek ciɛŋä lɔrä cuŋä ɛ jɛ woc warɛgakni lạt däpä kɛ kueny nath ti wä lät kä kumɛ kiɛ buɔ̱n ŋuɔ̱tni kä Bitöria.

Ɛ guur ɛmɛ kä cuo Yureka lạt kä Yureka tet däpä. Ji tet däpä cakɛ lạth rɛc bɛr ji dɔar kɛ ɣöö bikɛ cuọŋ kɛnɛ cianꭻ lɔrä jek. Kɛ run waŋ kɛ cäŋkä 3 kä pay 12 kɛ ruọn 1854 ji kumɛ ca deeni jạl kɛ ɣöö bikɛ wä nyiẹny kɛ ji dɔar. Ɛ guur guạth ɛ tɔt ɛ kọ r ji tet däpä cakɛ tiam kä cakɛ näk ni nɛy ti jiɛn diọk.

Ca kuạrkiɛn naŋ nhiam ji luọk kɛ ji dɔar thilɛ nen ti ba yiɛn ɛ kɛn. Kɛ cukɛ duọr mat piny kɛ kumɛ min cu cuọŋdiɛn nyoth kamä diɛn kɛ ji tet däpä. Kɛ ruọn Piter Lalor ɛ jɛ kuär ji dɔar jɛ ca jakä kä ram kɛl kä buọn ŋuọtni kä Bitöria.

Kɛ run tin ŋuan buọn Yureka kä ji dɔar ji cuɛ la biɛl ji wec car kɛnɛ ŋạth pärä.

Bɛr Yurɛka

Jɛ pɛth däpä cɛ Ɣɔthuereelia gɛɛr kɛ dup ti ŋuan. Kɛ guạth pɛth däpä kɛ run cu nɛy tin ci la diel kä Ɣɔthuereelia rọ rep näkä bathdɔɔri ti 430,000 kɛ ruọn 1851 kä miliön ti 1.7 kɛ ruọn 1871. Kɛ nhiam duọp gatɔr kɛnɛ duŋ ruac lạt kɛ ruọn 1850 min jak pek nath kä ɣöö bɛ rɔ rep.

Dạp in diit jekɛ jɛ guạthni nɛɛni tek ca wec käp ɛ kɛn thil ni cuec Ɣɔthuereelia. Ɣɔthuereelia ci tekdɛ kɔ gɔa ɛ lọŋ wicmuọn kɛliw kɛ dạp. Kɛ kɔr runi ruọn 1890 Ɣɔthuereelia ci tekdɛ kɔ gɔa ɛ lọŋ wicmuọn kɛliw.

Ji puọr bɛl kɛnɛ nɛy tin kọŋ

Kɛ guạth ee nhiam kɛn nɛy titi cikɛ mun puọr bɛl naŋ. Ɛ cäŋ kenkɛ jɛ kɔk ca naŋ ɛ kɛn ɛ la duŋdiɛn. Kɛ nhiam pɛth däpä cɛ thuọk cu kumɛ jɛ gör i bɛ mun nyɔkɛ nạ ŋ kä kɛ.

Kɛ 1860 kumɛ jɛ gọr i bɛ mun ɛmɔ kɔk kä lạt wutni kɛnɛ ji dhọ rikiɛn ba wä jakä mun kạkni. Ɗotɛ tekɛ kɛ mun mi tit kɛn ɛ kɛ kui diɛn.

Amäni mee ca duọp gatɔr lạt kɛ puọr kạkni ti nạn tuk kɛkɛ jek kɛn ɛ bɛc. Lät tin jek kɛ yiöw thin rɛy rëkni jak ɛ tek muọn kä gɔa kɛnɛ moc lạt mi tɔt kɛ ɣöö dekɛ gọr.

Kɛ lät ciɛŋni kä Ɣɔthuereelia cakɛ jek kɛn tin tuokɛ puọr kiɛ jakɛ puọr kä thiạk kui cuec Wɛl. Cätkɛ kạc puọr kɛ ruọn bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bädäk wicdɛ jiɛn bärɔw jakɛ mun kä ba rialikä ɛ thiạk kɛ pieth kuanyni kakä.

Ɣọnh nath kɛ ruọn bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bädäk

Kɛ nhiam kɛ ruọn 1800 kɛ buọn tee nhiam kɛ ji Liŋɛ-lɛn kɛ Thikɔti kɛ Welith kɛnɛ ɣaaric kɛ ciɛŋ. Ciɛŋ ji ɣɔthuereelia ti ŋuan kɛ guạth ee ci wä tạạ diɛn kɛnɛ paliɛn riewdiɛn ti ŋuan jɔkni tạạ ji Bruti. Tekɛ buọn mi tɔt kä ji Irop kɛnɛ Ji ɣeecia ti pay ɣọnh. Ji Irop tee kɔn copni kɛn kɛ ruọn 1800 ji Itali kɛ Greek kɛ Poles kɛ Maltese kɛnɛ Rạ ạ cia kɛ ji Pɛrɛny tin lätkä guäth kɔaŋ. Kɛn riewdiɛn ti ŋuan kɛ ŋuɛtni tin görkɛ lät kɛnɛ tin ca babuọri kiɛn bạny piny.

Kɛ kɔr ruɔn 1842 ci Chana ɣonh kä Ɣɔthuereelia ɛ ŋuan kɛ kɔrkä mee ca dap jek. Cuɛ tekɛ taa mi diit kɛ kui biɛli nath guäth tet däpä kɛ thạŋ guạthni cɛ trkɛ wä wec car mi dit kɛ kui chana cätkɛ Bendigo kɛ ruọn 1854. Jɛ duŋ däkä biɛli jɛ cɛ nath moc kɛ ɣöö bi ca nath nhọk wäkä Bitöria kɛ ruọn 1855 kɛnɛ cuec Wɛl in bọr kɛ ruọn 1861.

Kɛ kɔr pɛth däpä kɛ ruɔ̱n 1850 cu Chana ti ŋuan loc wicdiɛn. Rɛy nɛɛni tin ci duɔth kɛ ji ka̱kni thuɔ̱k tin kɔkɛ dɛy jiɛn kɛnɛ jieth tin tee guäth in thil pi.

Kɛ ruɔ̱n 1860 cu ji I-ra̱n kɛ I-jep kɛnɛ Turki ben kui jameli tin ŋiec kɛ kɛ rar jɔk Ɣɔthuereelia. Kɛ ji India tin tit kɛ jamɛli ɛ kdn ca ben cɔal i ji Apigahan kɛ ɣöö läth bieyni diɛn cätdɛ kä paliɛn wɛkɛl Kɛn cɔal kɛ i tiet jamɛli ti diit rɛy muɔ̱n.

Tekɛ ji indian kɛnɛ ji bädit kamä yie̱r ti lät guäth thokeer kɛnɛ muɒth kä Kuiinlɛn mockɛ kd yiöw ti tɔt kɛ cianŋ mi jiäk.

Kɛ ruɔ̱n1880 kä cu la̱t ben kä Lebanɔn kä cikɛ cop kä Ɣɔthuereelia. Nɛy ti ŋuan nikɛ carɔ̱ mat lät gua̱th bieyni kä ji Lebanɔn ji cieŋnikiɛn cikɛ ben kɛ ɣöö bikɛ kɛ ben naŋ la nyinkiɛn rɛy wec kä Ɣɔthuereelia.

Afgan tiet jamɛli kä jɔk ɣɔthuereelia

Min ca la̱th wan ɔ ɛ ji Abur̲j̲i̲nɔl

Kɛ nhiam kɛ kɔr kɒ r kɛ duŋ muɔ̱n kam ji Abur̲j̲i̲nɔl kɛnɛ ɣɒnh kä ji Abur̲j̲i̲nɔl kɛn cieŋkɛ pek wec. Ji yien ɣɔk kɛnɛ rɔɔm ka̱pkɛ yiöw ti tɔt nikɛ kɛ tha̱ ŋ gua̱thni ca yiöw käp ɛ kɛn. Kä kumɛ min ci wec naŋ gua̱th la̱th wan ɔ kɛ ji Abur̲j̲i̲nɔl mi bikɛ cieŋ thin jɛ gua̱ th ɛmɛ cɛ kɛ jakä dee cianŋdiɛn päl. Cätkɛ ci kɛn ka̱ k dee päl kiɛ ta̱ a̱ kɛl.

Kɛ guut kiɛ jɔk ruɔ̱n 1880 cu kumɛ me ruaac wec ji Abur̲j̲i̲nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̲rɛt Ɣa̱ylënder cuɔ̱ŋkiɛn woc. Ca gua̱th ji Abur̲j̲i̲nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̲rɛt Ɣa̱ylënder in cieŋkɛ thin naŋ kɛnɛ ɣöö ɛ ŋa dee kɛn ɛ kuɛn ɔ. Cikɛ gaat ji Abur̲j̲i̲nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̲rɛt Ɣa̱ylënder naŋ kä cieŋ manikiɛn kä ja̱kɛ dhɒ r nɛɛni tin bɒ r kɛ gua̱th kumɛ gaat tin rëëtni. Jɛ ta̱ a̱ la̱ t ɛmɛ cuɛ tee thin amäni där jiɛn rɛw tee wal. Kual gaat ɛmɛ cɛ tee thin rɛy ji Aboriginal kɛnɛ Torɛth Thitrait Ithilɛndɛr kɛnɛ nɛy tin kɔ̱ ŋ kä ɣɔthuereelia kä jɛ cuɛ la jɛ min lar nath malec kɛ jɛ kä buɔ̱n ji ŋuɔ̱tni Ɣɔthuereelia kɛ 2008. Ɛ cuɔ̱ŋ kɛ kui män kɛ ɣöö dee kɛ kuany kä kuany.

Jɛ cuɔ̱ŋ lotdɛ ni ɣöö dee män cuɔ̱ŋ kiɛ dekɛ kuany

Ɛ cuɔ̱ŋ kɛ kui män kɛ ɣöö dee kɛ kuany kä kuany. Kɛ ruɔ̱n 1880 kɛnɛ ruɔ̱n 1890 i ciɛ nɛy ti ca wec naŋ tekɛ kɛl kɛ cuɔ̱ŋ kɛ wec. Jɛ cɛ thänyni ti bathdɔɔr jek ti nöŋɛ buɔ̱n ji ŋuɔ̱tni.

Kɛ ruɔ̱n 1895 cu män tin tee cuec Ɣɔthuereelia cuɔ̱ŋ jiek kɛ ɣö bi kɛ naath kuany kä de kɛ kuany kä (Palimɛn) kiɛ buɔ̱n la̱a̱t ŋuɔ̱tni̲. kɛ ruɔ̱n 1899 cu män tin te jɔk Ɣɔthuereelia cuɔ̱ŋ jiek kɛ ɣö bi kɛ naath kuany kä de kɛ kuany.

Kɛ ruɔ̱n 1902 Ɣɔthuereelia ɛ jɛn wec ee kɔŋ män moc kɛ cuɔ̱ŋ kɛ kueny diɛn kä kuaany kɛnɛ ɣöö bikɛ cuɔ̱ŋ. Ji Abur̲j̲i̲nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̲rɛt Ɣa̱ylënder cakɛ nhɒk cuɔ̱ŋ kɛ ɣö bi kɛ naath kuany kiɛ de kɛ kuany cu mäni ruɔ̱n 1962.

Kɛ ruɔ̱n 1923 Edith Cowan cuɛ la jɛn ciäk in nhiam kä män Ɣɔthuereelia tin ca kuany kä (Palimɛn) kiɛ buɔ̱n la̱t ŋuɔ̱tni kä jɔk Ɣɔthuereelia. Kɛ ruɔ̱n 1943 Enid Lyons ɛ jɛn ciäk ee nhiam mee ca kuany kä (Palimɛn) kiɛ buɔ̱n la̱t j̲iŋuɔ̱ɔ̱tni̲.

Catherine Spence (1825–1910)

Jɛ ɛ gɔ̱ r kä ɛ lät ruac kuɔth kɛ kui män kɛ cuɔ̱ŋdiɛn. Jɛ ɣöthni jɛ kä Scotland cuɛ cu wä Ɣɔthuereelia kä cuɛ bokni duel gɔ̱rä ti ŋuan kɛ muc jek kɛ kui Ɣɔthuereelia.

Cɛ duɔ̱r rialikä kɛ kui gaat tin thil cieŋ ti cieŋkɛ thin kɛnɛ luäk ɛ gaat tin tiɛtni kɛ gaat nyiet tin tekä duel gɔ̱rä min diit.

Ɛ jɛ ciek in nhiam in kɔŋ cuɔ̱ŋ ni jɛ kɛ kɔm buɔ̱nä ŋuɔ̱tni. Cät ca kuany bä ŋotdɛ kenɛ pa̱th. Kɛ ruɔ̱n 1891 kɛl jɛ cɛ kuär in gur kuär kä mat män kɛ Cuec Ɣɔthuereelia.

Cathereine jɛ nyothɛ jɛ ɛ la ciek mi ci duɔ̱r jek mäni gua̱th mi bɛcbɛc.

Mat

Cäŋ cakɛ jakä la̱t ŋɔk kärɔ̱ kɛ jɔk kärɔa kɛ wäl bäŋuan ni wal min nyoth ta̱a̱ kɛl.

Thukä runi tee wal tekɛ rɛw ti ca ɣɔ̱n kä ɣöö dekɛ ben kɛl. Kɛ ruɔ̱n1889 Henry Parkes cɛ ciötkɛ mat wec mi bɔ̱r. Kɛ mat ji Ɣɔthuereelia kɛnɛ nɛy yin kɔ̱ŋ tekɛ duol kɛ ruɔ̱n 1890 ruɛckɛ kɛ matdiɛn.

Kɛ ruɔ̱n 1893 ɣa wä nhiam matdä diɛn kɛ pɛth kɛ kɔr jänyädɛ. Kuany ɛ kɛ kuany nɛy tin kui ŋuɔ̱tni duolä. Kuany kueny kä rɛw kdn bikɛ ji Ɣɔthuereelia ŋuɔ̱tni.

Ji kumɛ bruti cikɛ mat kɛ ɣöö bi jek Ɣɔthuereelia rɔ̱ yiɛn kärɔ̱. Kɛ cäŋkä 1 kä pay 1 kɛ ruɔ̱n 1901 jɛ Edimun min mɔ ran kuär ji matdä kui cuec Wɛl ca jakä kuär in nhiam.

Ɣɔthuereelia ɛn tämɛ wec rɛy Bruti kuärä. Thilɛ mi gɔ̱r kɛ kui buɔ̱m kɛ ga̱k kɛnɛ ja̱l amäni ruɔ̱n 1931. Amäni ruɔ̱n 1948 ŋuɔ̱t ji Ɣɔthuereelia warɛgak kɛn ji Ɣɔthuereelia kɛn ŋotkɛ Bruti kä ji Ɣɔthuereelia. Kä ci ta̱a̱ diɛn pieth kä Bruti ŋotdɛ bumɛ.

Cäŋ mat kä Birithban kɛ ruɔ̱n bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäŋuan wicdɛ kɛl

Edith Cowan (1861–1932)

Edith Cowan ɛ ciɛk ɛ nhiam ɛ ca kuany kä kumɛ Ɣɔthuereelia kä ca kuëŋ thurɛ yiɔni Ɣɔthuereelia ti jɛn dạŋ dhiẹc.

Edith ca jakä kuär kɛ ruɔn 1915 kä ca jakä kuär ŋuọtni malä kɛ ruọn 1920. Kɛ ruọn 1921, ca Edith kuany ɛ la ram kɛl kä lạt ŋuɔtni kä Jɔk Ɣɔthuereelia mi la ram kɛl kä mäktäpä mat puọnyn̰i.

Kä dạp thiathɛ buni kumɛ

Kɛ ruọn 1880 lạt kä Ɣɔthuereelia cikɛ wecdiɛn lạt kɛ mat thuọk. Jɛ mi ci wec tekɛ kɛ tạạ mi diit kä kiɛ köt jɛ ganŋ ɛ yur nath yiöw kɛnɛ lạt.

Kɛ ruọn 1891 nɛy tin tee där cieŋkɛ ɛ gɔa kä nɛy tin lạt kä ŋotkɛ luọthkɛ kɛ. Jɛ mi ci wec tekɛ kɛ tạạ mi diit kä kiɛ köt jɛ gak ɛ yur nath yiöw kɛnɛ lạt. Kä tekɛ nɛy ti ca kuany ti guickdɛ yiöw ti kạpkɛ kɛnɛ wä wic car. Kɛ ruọn 1907 tekɛ ji buọn ŋuọtni kɛ luọk ti ca rialikä kɛ lạt nikä wut kɛ ciek kɛnɛ gaatkɛ dạk 3 cieŋkɛ ɛ gɔa.

Kɛ ruọn 1901 kɛ buọn in nhiam in ca lạt. Jɛ buọn ɛmɛ tekɛ ciöt ti ŋuan kɛ kɔr runi amäni buọn dạk 2 tin kọŋ kä Ɣɔthuereelia. Kɛ ruọn 1944 jɛ buọn ɛmɛ cätkɛ min ŋạ c kɔn ɛ jɛ ram mee cak jɛ cɔalɛ i Robert Menzies ɛ jɛ ram mee ci lät kɛ guạ th mi bär kä kuär Ɣɔthuereelia. Kɛ ruọn bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäŋuan jiɛn ŋuan wicdɛ ŋuan jɛ buọn ɛmɛ cätkɛ min ŋạc kɔn ɛ jɛ ram mee cak jɛ cɔalɛ i Robert Menzies ɛ jɛ ram mee ci lät kɛ guạth mi bär kä kuär Ɣɔthuereelia.

Kɛ kɔr kọ r wecmuọn in nhiam jɛ buọn wec cuo cu cak kɛ kui ji kạkni. Jɛ ca cu cɔal i buọn wec kä la mätdɛ kɛ buọn tin kọ̱ŋ.

Kɛ ruọn 1901 cuɛ tekɛ ŋuọt ti ca lạth wan ɔ ti buọm-buọm

Cu nɛy tin bọr kä Ɣɔthuereelia ciaŋdiɛn lạth ŋuọtni ti buọmbuọm lạth lät kɛ pay 12 kɛ ruọn 1901. Jɛ yiɛnɛ ndy dial tin benä kɛn kɛ lạtdiɛn kä Ɣɔthuereelia kɛnɛ nɛy tin ci la nɛy tin bọr.

Kä nɛyi tin /ci la Ji Irop kä ni karikiɛn bikɛ tekɛ ɣọn mi̱ tekɛ ruacni ti jiɛn dhieec kɛ thok ji Irop. Tekɛ ji̱ Chana ti böth kɛ nath wic car ɛ kuär ni Wi̱liam Ɣạ Kɛt (William Ah Ket) duŋni̱ ɣöö kenɛ rɔ lot kɛ ɣö ba ŋuọt gɛr.

Nɛy tin pay ɣọ nh kä Irop kɛn jɔkɛ kä matdiɛn in bọr kä Ɣɔthuereelia. Kɛ ciɛw ji chabɛ kɛ indian kɛ ji Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣạylëndɛr tim be där nhiam kɛn nyothkɛ Ɣɔthuereelia.

Dorothea Mackellar (1885–1968)

Dorothea Mackellar ɛ ciɛk kɛl mi ci lät kɛ kuic di̱t kɛ kuic wëëdɛ, mɛ̱ɛ̱ ca la̱th piny kɛ ruɔn 1908, min ca kɛk i̱ nhɔk ci ca̱ŋ wan̲ wëëcde. Rey gorä n̲i̱c la nyuth reypan min ciɛ lät kɛ kuic goräde mëë kuic däman mi bur bɛl thi̱k kɛ dhɔr mi cɔlä Gunnedah, Nɔth-Wɛth Cuec Wɛl in bo̱r.

Kɛ ruo̱n 1968, Dorothea ca kuany ala ran ma̱täpä kä British Empire kɛ kuic la̱tdä mëë ciɛ la̱t kä Ɣɔthuereelia kɛ gor waragakni kɛ.

Ko̱r wecmuo̱n in nhiam (1914-18)

Ɛ ci mɔ tɛr kamä nɛɛni tin ci nyur kɛ ji Aburi̱j̱i̱nɔl kä Ɣɔthuereelia tekɛ kɛ̈k mi gɔa kɛ kui malä. Thilɛ ko̱ r kiɛ nɛy ti ci kay rar.

Gaat Ɣɔthuereelia tekɛ thin kä nhɔkɛ ji Bruti kuärä.

Mi ɛ ji ran Irop mi thiek kɛ Asia kɛ Ɣɔthuereelia tukdɛ cukɛ kɛ kɔr kä mee ci ji Japan tekɛ buo̱m. Jek nɛy ŋɔk kä ji Bruti kä gakɛ kɔn ɛ kɛn kɛ deec yie̱riɛn. Ji Ɣɔthuereelia cikɛ nyiëny kä ko̱ ri wecmuo̱n da̱k rɛw kɛ ɣöö ba kuär ji Bruti jakä bum kɛnɛ ga̱k wecdiɛn.

Ji Ɣɔthuereelia cikɛ wä kä ko̱r wecmuo̱n in nhiam kɛ pay bädäk kɛ run 1914, kä kɛ 1915 cukɛ ko̱r ka̱p Gɛrmani min la mäth Turki. Wutni Ɣɔthuereelia kɛnɛ deeni Nɛw Dhiilɛn (anzacs) cukɛ tekɛ mat kä cakɛ moc kɛ buo̱n kä Gallipoli Penisula deenikiɛn ti ba ko̱r kap.

Qtkɛ kä dua̱ckɛ mac ɛ ji Turki deeni. Cukɛ cop nhial ɛ cäŋ ee ci tha̱ŋ ŋuɛtni ti ŋuan liw. Ji Ɣɔthuereelia cieŋdiɛn cikɛ duo̱r nan̲ mi gɔa kɛ liak rɛy yiëënikiɛn.

Ɛ kɔr kä Gallipoli, deeni Ɣɔthuereelia cikɛ nyiëny jɔk nhiam kä France kɛnɛ Bɛljiam. Ɛ jɛ gua̱th in jek kɛn ciöt mi cɔal i̱ 'tet ko̱kni' kɛ ɣöö kɛn cikɛ gua̱th mi di̱t nan̲ kɛ tet kɛnɛ rial ko̱knikä. Böth kɛ ɛ kuäriɛn mi cɔal i̱ Jo̱o̱n Monash, kɛ Ji Ɣɔthuereelia la tet ko̱kni juo̱c ɛ bum kɛ ko̱r in jɔk kɛ Ji Gɛrman kɛnɛ juo̱cdiɛn kɛ tɛthlɔac kɛ kui̱ French, tin lua̱kɛ ɛ kɛn.

Ji Ɣɔthuereelia tin wutni tin lät kɛ män ɛ kɛn tin luäk där nhiamcikɛ lät kɛ ga̱kdidn kɛ Thuɛth Kanal kɛ matdiɛn kɛ ka̱p Thanai Peninthula kɛnɛ Palethtin.

Simpson and his donkey— John Simpson Kirkpatrick (1892–1915)

Jɛ lätdɛ kɛ tɛ̱ɛ̱ ɛ la ran Gallipoli ɛ la ger thuɔ̱rɛ bil duel wa̱l kä ɛ tet kɔ̱kni. Bumɛ ɛ tet ɛn ɣöö tet nath rɛy pämni kɛnɛ mät ti diit. Tin ci rɔ lot kɛ ŋuɔ̱t deeni cɛ mul jakä kapɛ ji buɔ̱tni kɛ mulɛ mi cɔal i Duffy naŋɛ kɛ guäth in bakɛ wä moc wal thin.

Cäŋ kɛnɛ wär thak kɛ thak Simpson kɛnɛ mulɛ la jälkɛ kamä kör kɛnɛ wec deeni.

Kɛ tɛ̱ ɛ̱ Thimpthɔ̱ n cɛ cop kä Gallipoli kɛ cäŋkä 25 kɛ pay 4 ŋuan kɛ ruɔ̱n 1915. Ca näk kɛ Kɔr juokni da̱ŋ ŋuan ɛ ji të r kɛ mac La̱t wutni ŋotkɛ guickɛ kɛ biɛt kä gakɛ kä ŋot mul kapɛ nath tin la ji buɔ̱ tni ɛ ci kuär ŋiecä tekɛ ŋäc kɛ gekädɛ John Simpson ɛ jɛ ran Ɣɔthuereelia mi bum.

Kä jɛ ɛ ANZAC mi bum

Kä jɛ ANZAC cianḍɛ ca cak kä Gallipoli Peninsula kä Turkey.

Kä ben ji Gallipoli kɛ cäŋkä 25 kä pay 4 kɛ ruɔn 1915 nyothɛ ni tuk jɛ ca lạt kɛ päth 8 kä ca nɛy ti 26,000 moc buɔt kä ci nɛy ti 8000 liw kɛ kọr kɛnɛ juäy. Nɛy titi buɔmbuɔm kɛ mat kä luạk kä Gaallipoli jɛ cɛ la guạth kä thok ji Ɣɔthuereelia kɛnɛ Nɛw Dhiilɛn.

Kɛ cäŋkä 25 kä pay 4 kɛ ruɔn 1916, Ɣɔthuereelia kɛ Nɛw Dhiilɛn kɛ Liŋɛlɛn kɛnɛ deecnị I-jep cua mun guic kɛ nhiam. Kä nịkɛ guɔth ɛmɔ ɛ wä nhiam kɛ cäŋkä 25 kä pay 4 cɔal jɛ ịcäŋ ANZAC. Kɛ ruɔn 1920, cua cäŋ ANZAC jakä cäŋ mịla tiɛm kɛ kä Ɣɔthuereelia kɛ liw.

Kɛ ruɔn bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäŋuan wicdɛ jiɛn rɛw jɛ cäŋ ɛmɛ la timkɛ jɛ rɛy wec kɛliw. Tekɛ guạth ti ca lạt rɛy rëkni dial kä Ɣɔthuereelia kɛliw kɛ wutni kɛnɛ män tin ca näk kọri dial.

Jɛ cäŋ ɛmɛ ɛ cäŋ in luɔthkɛ kɛ nɛy dial tin ci luäk kä deec wec kɛ kọri kɛ ji malä kɛ mariɛn kɛnɛ tin latkɛ kɛ wä wecdiɛn nhiam. Ɛ cäŋ mi nyoth lot kọ ri dial.

Ɛn wạlɛ jɛ cäŋ ɛmɛ tim jɛ kä Ɣɔthuereelia kɛliw kɛnɛ wicmuɔn. Luny ji ɣuthuereelia tin luäk kä wutni kɛ män tin titkɛ mal kɛ ji kọ ri wiini tin kɔ̣ŋ liakɛ kɛ cäŋ ANZAC.

Pɛn in diit 1929-32

Jɛ pɛn guaṯh ciɛŋä mi bum kä ji Ɣɔthuereelia. Tuokɛ jɛ kɛ guaṯh ee ci pɛn kɛ thuk New York kɛ tin gueckɛ kɛ pay 10 kɛ ruɔn 1929. Tin carɔ mat kä wä kuakni Ɣɔthuereelia piny ni kä kök kä ŋot yiöw laṯni kɛnɛ lätkiɛn. Kɛ där ruɔn 1932 Kɛ 32 nikä kuɔr ji Ɣɔthuereelia cikɛ lät.

Jɛ pɛn wec Ɣɔthuereelia jɛ ɛ mi bɛc. Mi thilɛ mi laṯkɛ ɛ nath bi thil mi jek kɛn ɛ kä bikɛ dhɔrkiɛn bath. Kɛn bikɛ cu cieŋkɛ dueli tin la kapkɛ thilɛ kɛ leth kɛnɛ puɔth guaṯh. Bi guaṯni gan cieŋkiɛn baṯny piny kä bikɛ wä math kɛ kɔaŋ. Kä bi gaat laṯni duel gɔrä päl kä run wäl diɔk kiɛ wäl ŋuan. Bi män ti ŋuan lät ti titni laṯ kä ba gaatkiɛn kɛnɛ cieŋkiɛn tit ɛ la kɛl.

Kɛ guaṯh ee pɛn kɛ kuak kumɛ thilɛ buɔn mi lätkɛ kɛ kuidɛ. Kɛ jɛ guaṯh pɛnä min laṯkɛ ɛ ran Ɣɔthuereelia tin luaṯk kɛ nath kɛnɛ luaṯk baŋ taṯa nyoth. Jɛ cuɛ tɔ rialikä kɛ ruɔn 1932 cu cianŋ we mi rialɛ rɔ i̱kä duŋni̱yö kɛ guäth ti̱ŋuan kaṯn tee ci jiäk dhɔri̱luäŋ kɛ loc thi̱n.

Ɣɔthuereelia tin luaṯk kɛ nath kɛnɛ luaṯk baŋ taṯa nyoth.

Mulaṯ duel thaṯ kɛ guaṯh pɛnä kuakni Ɣɔthuereelia

Wut mi cɔal Charles Kingsford Smith (1897–1935)

Kä riey nhial ɛ kä cɛ cop kä Ɣɔthuereelia. Kɛ kɔr wecmuɔn in nhiam cɛ nyiëny kɛ Gallipoli kä cɛ rɔ bar kä Bruti Royal Paar.

Kä min diit ni jɛ kä min cɛ jek mee nhiam ɛ ŋotdɛ kɛ bädit jiɛndɛ kä Kaliponia kä wädɛ. Kuiinnlɛn kɛ ruɔn 1928.

Kä riey nhial ɛ kä cɛ cop kä Ɣɔthuereelia kɛ nɛy ti 25,000 ti gɔa kɛ wut mi bum mi cɔal i Smithy. Kɛ 1932 jɛ ca ŋic kɛ laṯ tdɛ kä matar.

Kɛ ruɔn 1935 cɛ nyur ɛ jiäk kɛ riey nhial ɛ kɛ paṯr ɛ kä Liŋɛlɛnd kɛ wädɛ kä Ɣɔthuereelia kä kaṯ nɛ jek.

Kä jɛ wut ɛ cɔal i̱ Charles Kingsford Smith jɛ cɔal jɛ i̱ ɛ jɛ ram min di̱tni jɛ kiɛ jɔkni jɛ kɛ kui̱ neni caṯŋ kɛnɛ tiemdɛ kɛ mocdɛ kɛ naath tin tee där cäärä mi cikɛ tiam ɛ thuɔk kä Ɣɔthuereelia ɛ la ram mi bumni jɛ mi dee guic nhial.

Kọr wecmuọn in rɛwdɛ kɛ 1939-45

Kɛ kọr wecmuọn in rɛwdɛ jɛ Ɣɔuereelia cɛ nyiëny kɛ mäthni gɛrman kä Irop kɛ Meditɛreenia kɛnɛ cam Apirika. Cikɛ nyiëny kɛ Japan kui cuec nhiam ɣeecia kɛnɛ bädit.

Kä köt cam Apirika Ɣɔthurreelia deeni cikɛ buọm kɛ ɣöö cakɛ bi joc ɛ ji germany kɛnɛ Italia rɛk Tobruk kɛ gạk kɛ gɛrman kɛ pay diọk kɛ I-jep Kɛ päth bädäk kɛ wutni cuo kɛ kạp kọ r mi leth kɛnɛ ŋëny mi diit. Jɛ buọmdiɛn kɛ mat kɛ ŋëny cạpni kör kuạri deeni bɛ gɔa kɛ kɛ cät kọr in ci bɛc kɛkɛ Kɛ lạtdɛ kɛn jekɛ ŋäc cätkd kuọn kä Tobruk.

Kɛ ruọn 1941 cu Ji Japan kọ r kap bädit. Ji Ɣɔthuereelia tin luạk wutni kɛnɛ män wä gak Papua min bọr Guinea. Jɛ lạt ɛ mɔ ca kạp deeni tin lät kɛnɛ deeni tin ca ŋiec ɛ jiäk. Cikɛ nyiëny kɛ nath rɛy ruọp kɛnɛ guạth tuọk mi cɔal i Kokoda. Kä deeni ji Ɣɔthuereelia cikɛ wä diɛn kạp cuọŋ kä Japan. Kä jɛ Kokoda cɛ cu la guạth polgrimage kä ji Ɣɔthuereelia.

Kɛ ruọn 1942 Ji Japan cikɛ guạth deeni ji Bruti naŋ kä Thingapor. Pek nɛy ti bathdɔɔri wäl dhieec deeni ji Ɣɔthuereelia tekɛ rɛy deeni tee kạpkɛ kä cuo kɛ naŋ kä Thai-Burma kä cạr gatɔr. Kɛ guạth ee lạtkɛ ji Ɣɔthuereelia ti ŋuan cakɛ ciɛŋ ɛ jiäk ɛ ji Japan. Ɛ cät ji yienä kä Ɣɔthuereelia tit kɛn rọ kä ci nɛy ti bathdɔɔri rɛw wicdɛ kur bärɔw kä ji Ɣɔthuereelia yienä liw.

Ji buọtni deeni kä Kokoda kɛ luäk kä Papua kạp

Sir Edward ‘Weary’ Dunlop (1907–93)

Jɛ bumɛ kä jɛ ɛ kim retdä mi tit nath ɛ ran Ɣɔthuereelia mi bum. Kɛ kọr wecmuọn in rɛwdɛ kä cuo jɛ käp ɛ Japan kä cud wä lät kä Thai-Burma kɛ cạ r gatɔr. Jɛ kọ r ɛmɛ bumɛ.

Ɛ la kuär nath jɛ cuɛ ruac kɛ deeni kɛ cɛ thakni yi ŋuan naŋ kɛ mocdiɛn wal. Cuo ciɛŋ ɛ jiäk kä ŋotdɛ tee kɛl kɛkɛ luäk ɛ kɛ.

Kɛ ruọn 1969 ciɛ jɛ wic kɛ luäkdɛ kɛ nath ɛ la kim. Mee cɛ liw cu nɛy ti bathdɔɔri wäl wä wic car kɛ tiem liethdɛ kä cɔalɛ kim i duọp gatɔar.

Kọri tin kọŋ

Kɛ pɛth kɛ kɔrkä kör wecmuọn in rɛwdɛ kɛ ruọn 1950 kɛnɛ ruọn 1953 cuo deeni ɣɔthuereelia jäkä cuec Koria ɛ la deeni malä ɛ unitednations ba nath wä gɛk ɛ kɛn kä ji cam Köria.

Ɛ ci mɔ guạth mi bär kä Ɣɔthuereelia cuɛ rɔ mat ji Amɛrika kɛ ɣöö bikɛ cuọŋ kɛl kɛ ji kumɛ Vietnam ti ciɛŋkɛ ɛ jiäk kä görkɛ ba naŋ kɛ buọm. Jɛ kọ r vietnam cuɛ tee thin kä ji Ɣɔthuereelia ɣiit ni deecdiɛn kä cikɛ rọ lạth thin ni tukä kör in wecmuọn in rɛwdɛ. Cuɛ tee thịn kɛ ruọn 1962 amäni ruọn 1973 kä ɛ jɛ kör in bäri jɛ mi ci ji Ɣɔthuereelia ɛ tɛr. Jɛ ɛ wä rɛy mi jiäk ji Ɣɔthuereelia tin ŋuan cukɛ wä wic car kɛ kui nɛɛni kiɛn kɛ ɣöö cikɛ bi wä kọr.

Jɛ deec gạk Ɣɔthuereelia jɛ cɛ rɔ mat kọr nhiam Timor kɛ Irak kɛ Thudan kɛnɛ Apiganithtan kä carọ mạt wiicni lạt malä guạthni wecmuọn dial kä Apirika kɛ dar Nhiam kɛnɛ ɣeecia bädit.

Cạŋ tin ba tim

Kɛ cäŋ ANZAC Ɣɔthuereelia tim kɛn nɛykiɛn tee ci liw kɛnɛ nɛy tek kɛl. Kɛ thaak-wäl kɛl (11) kɛ run-waŋ kɛ cäŋkä wäl-kɛl kä ɛn pay in wäl kɛliɛn. Nị run kä Ɣɔthuereelia la te ŋar kɛ tiemdiɛn kɛ wutni kiɛn kɛnɛ män kiɛn tin carọ thöp kä ci lịw kɛ kuị wec diɛn kiɛ ci cuọŋ rɛy kọri kɛnɛ tër amäni nɛy dial tin ci lät kɛ kuị wec bä. Nɛy dial bikɛ lạthni bieynị tị lual kɛ jɛn cäŋ ɛmɛ.

Nɛy tin ɣọnh ni kɛn kɛ ruọn 1900

Kɛ guạth kamä kọ r wecmuọn in nhiam kɛnɛ rɛwdɛ jɛ wä rɛy kä Ɣɔthuereelia ŋotɛ kɛ tạạdɛ. Pek nɛth ŋotɛ mä repɛ rɔdɛ cätkɛ wutni kä Irop. Kɛn jälkɛ kɛ ŋäc kɛ duel gọr kɛnɛ ciɛŋkiɛn. Kɛn luäk kɛ Ɣɔthuereelia kɛ lạt dhɔriɛn kɛnɛ duọp kɛ dup gatɔar Ji Itali tin tạth dueli ca nath tạ th duel ti gɔa ɛ lọŋ.

Cop ji Irop kä thuereelia

Kɛ thuọk runä kɛ ruọn 1930 ji Jew cop kä Ɣɔtjuereelia bekɛ kä Irop. Kä bar kɛ rọ kä Nadhi Gɛrman. Kɛn bekɛ kä Gɛrman kɛ Ɣɔthuereelia kɛ Kechothlobakia kɛ Hungari kɛnɛ Pɔlɛn. Kä riewdiɛn ti ŋuan cikɛ gọr kä kɛn cikɛ rọ tetkiɛn mat lạt wec kɛnɛ ciaŋ tekä.

Kɛ pek nɛy ti bathdɔɔri wäl bädäk ji Itali käp kɛ kọr wecmuọn in rɛwdɛ cakɛ lạth duel yienä kä Ɣɔthuereelia. Cukɛ tee thin kɛ guạth mi tɔt kä cuo kɛ ciɛŋ ɛ gɔa cikɛ tạạ ŋạc kɛ mun kɛnɛ nath. Kɛ kɔr kör ci nɛy ti ŋuan loc Ɣɔthuereelia ɛ la dạk.

Nɛy tin ca däk ɛ kọr

Kɛ kɔr kör Ɣɔthuereelia cɛ jak bre rɛy wec kä nɛy tin bekä Irop kd ɣöö bɛ nath rep. Nɛy ti Miliön ca rọ bar kä Nazi Gɛrman kiɛ kạn rọ luäkɛ loc wiicni kiɛn kɛn cikɛ nyur kä Thobit Rạạcia. Pek nɛɛni yin ca däk dhọrikiɛn kɛ bathdɔɔri wäl bärɔw kä cakɛ nhɔk ɛ Ɣɔthuereelia kɛ ɣöö ba tek mi bọr tuok ɛ kɛn.

Jɛ thilɛ lạt to rọŋ kä Ɣɔthuereelia Jɛ kumɛ ŋäthɛ jɛ ɛn ɣöö ci pek nath rɔ rep bi wec pith bä. Kä nɛy tin pual puọnykiɛn dekɛ wä jạl kä Irop kɛ kɛ yiöw wäl mi tekɛ run ti jiɛn ŋuan wicdɛ dhieec kä dee gaatkɛ jạl lɔrä. Kɛn ɣọnh ŋotkɛ mä yiankɛ ɛ bum cätkɛ ji bruti kɛnɛ thuk duelikidn dial.

Kɛn päm ruurä kɛnɛ pi mac

Kɛ kɛ ruɔn 1949 cu kumɛ lät kɛ ɣöö bɛ pi käp kä yiɛr rurä ɛ ŋot kenkɛ ni lo ny yiɛr nhiam Bitöria. Kɛ pi titi a wakɛ naŋ mun min bakɛ wä way ni kak kɛn ɛ kaɣbɛ Jɛ ɛ laat mi diit naŋɛ run ti jiɛn rɛw wicdɛ dhieec bakulɛ thukɛ laat.

Jɛ ɛ laat mi diit kä Ɣɔthuereelia kɛliw. Kä jɛ bä ɛ jɛ guaath kaɣabɛ pini in dit wicmuɔn kɛnɛ ŋiecdɛ ɛ la guaath ŋicä mɛ thiak ɛ kä tin pay laat kä gay nath ɛ gɔa wicnuɔn.

Kä jɛ päm rurä tekä Kothkiuthko guäth leyni kui cuec Wɛl in bor. Tekɛ pul wäl bäkɛl kɛ kaɣbɛ ni bärɔw kɛ duäc ŋɔkni rar kɛ liel mi tekɛ kath ti kur daŋ rɛw wicdɛ jiɛn daŋ wicdɛ dhieec. Thaŋdɛ tee piny muɔn.

Jɛ duäcɛ pi rɛy kakni tin tee rar cuec Wɛl kɛnɛ Bitöria Jɛ macdɛ duäcɛ kɛ wä kä wäl nikä kuɔr kui cuec Wɛl. Jɛ macdɛ duäcɛ kɛ wä kä wäl nikä kuɔr kui cuec Wɛl.

Jɛ laatdɛ tuokɛ jɛ ni kɛ ruɔn 1949 kä cua thuɔk kɛ ruɔn 1974. Tekɛ nɛy ti bathdɔɔri wäl ti lät thin ti bek wiini ti gol. Kä nɛy ti jiɛn bärɔw ni kä kuɔr kɛn kɛ nɛy ti ɣonh nikɛ. Kɛ kɔɔr kä mee ca laat kä ci thuɔk nɛy ti ŋuanikɛn kä ji Irop kä laatkiɛn cikɛ duɔth kä Ɣɔthuereelia ŋotkɛ mi laatkɛ nyin matdä tin tee. Thin kä luɔtkɛ rɔ kä Ɣɔthuereelia kɛ ciɛŋ dial wic. Kä rur päämni ɛ kɛl mi bumni jɛ ɛ la nyuɔth Ɣɔthuereelia kiɛ tin nyuɔthkɛ cuɔpdɛ kɛ ciɛŋdial kɛnɛ kuakiɛn tin rɔŋ wic.

Kä rur päämni ɛ kɛl mi bumni jɛ ɛ la nyuɔth Ɣɔthuereelia kiɛ tin nyothkɛ copdɛ kɛ ciɛŋdial kɛnɛ kuakiɛn tin rɔŋ wic.

Cieŋ ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr

Kɛ ruɔ̱n bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäŋuan wicdɛ jiɛn ŋuan kɛnɛ ruɔ̱n bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäŋuan wicdɛ jiɛn dhieec jɛ kumɛ ta̱a̱ la̱t kɛ ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr jɛ ciaŋ mi rɛl rɔ̱ Kɛ ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr cakɛ jiök i bia cieŋ kɛ ta̱a̱ kɛ nɛy yin ci la diel ɛn wan ɛ. Jɛ kenɛ lät kɛ ɣöö ci kɛn ɛ gɔ̱r ɛn ɣöö bikɛ ciaŋdiɛn päl.

Kɛ ruɔ̱n bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäŋuan wicdɛ jiɛn bäkɛl ca ciaŋdiɛn gɛr kä carɔ̱ mat nath Wutni ti ŋuan nikɛ tuolɛ kueny nikɛ ruɔ̱n bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bädäk wicdɛ jiɛn dhieec kä ka̱nɛ mal naŋ kä ji Aburi̱ji̱nɔl amäni ruɔ̱n bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäŋuan wicdɛ jiɛn bäkɛl wicdɛ rɛw Jɛ gua̱th matdä kɛn cakɛ ka̱p cuɔ̱ŋdidn ŋotkɛ ca ciaŋ dɔp ɛ kɛn kɛ nɛy tin ci tɔ̱ɔ̱ diel kɛ ciɛŋkiɛn.

Kɛ ruɔ̱n 1967 nɛy ti copkɛ 90 nikɛ kuɔ̱r cikɛ yor kɛ ɣöö bi ji Aboriginal kɛnɛ Torɛth Thitrait Ithilɛndɛr ba kɛ kuɛn kɛ kuen in la kuɛnkɛ ji Ɣɔthuereelia kɛ kɔr runi da̱k 5 kɛ pek nath kɛn duel. Mɛmɛ nyothɛ jɛ kɛ gua̱th kiɛ gua̱th nɛɛni ti̱ ŋuan kä Ji Ɣɔthuereeliaɔthuereelia cärkɛ i̱ ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr dekɛ ka̱m cuɔ̱ŋ cätnkɛ nɛy tin kɔ̱ŋkiɛn.

Mɛmɛ ɛ jɛ in rep ta̱ a̱ ŋäthä wec kɛnɛ buɔ̱ m Ji Aburi̱ji̱nɔl kɛ wä diɛn wi̱c car kä bi tuk latdiɛn kɛ ta̱ a̱ cuŋä kärɔ̱ ɛ la kɛl kä tin bɔ̱thkɛ kɛ nyuɔ̱thkɛ ta̱a̱ kä min la̱tkɛ rɛy marä Ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr. Kä jɛ kumɛ ŋicɛ buɔ̱m ni Ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr kɛ ta̱a̱ thiathɛ kɛ kuakiɛn kɛ ciaŋ matdä kɛnɛ ciaŋ la̱t.

Wä nath wic car kɛ duŋ muɔ̱n kɛ cuɔ̱ŋ cɛ wic nɛy ti ŋuan naŋ kɛ ruɔ̱n 1960 kɛ Gurindji päm muaŋä kui cam këth. Kɛ ji Aburi̱ji̱nɔl bɔ̱th kɛ wut mi cɔal i Bincen Lingiari cɛ kay rar guäth la̱t kä guäth jäk kɛ wic car kɛ ɣöö dekɛ yuɔ̱r yiöw kɛnɛ la̱t mi gɔa Jɛ na̱ŋdiɛn kɛ duɔ̱p cu Eddie kɛnɛ nɛy tin kɔ̱ŋruac tuok kɛ gɔ̱r cuŋä muɔndiɛn bä.

Thar kɛ ruɔ̱n 1976 ji Aburi̱ji̱nɔl kɛ mun (Nhiam wiedien) kɛnɛ ŋut, Ji Aburi̱ji̱nɔl cuo kɛ ka̱m mun rar jɔk Ɣɔthuereelia. Kɛ nhiam kɛ ruɔ̱ n 1990s, ci buɔ̱n luɔ̱kni Mabo ca̱r ka̱ n *kɛ ŋut Ji Dieli kɛ ruɔ̱n 1993* k ŋic kɛn ɛ Ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr cikɛ gɔ̱ny kɛ kui muɔ̱n kɛ ciaŋ ŋuɔ̱t kɛnɛ ciɛŋkiɛn.

Gua̱th mi diit ni j kä mun Ɣɔthuereelia tekɛ diel wec kɛ yiendiɛn Jɛ gua̱thciɛŋ wäkɛ kɛ wä.

Kɛ pay dhieec kɛ ruɔ̱n 1997, kɛn lär lunyädiɛn jɔk ca lat ɛ buɔ̱n ŋuɔ̱tni kä Ɣɔthuereelia. Jɛ lär kä mee gɔ̱r kɛnɛ kɛ wuɔ̱c ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr kɛ gaat kɛnɛ dhɔ̱rkiɛn. Kɛ gaat titi kɛn ŋa̱c kɛ kɛ ciötdiɛn 'i gaat ti kual kɛ nikɛ'. Kɛ jɛ lär ɛmɔ nɛy ti bathdɔɔr ɣɔthuereelia nhök nyuɔ̱th diel wec kä cukɛ wä ja̱l kɛl kä lar kɛn ɛ 'i malec' kɛ ruɔ̱n 1998.

Kä jɛ cäŋ lärä malec kä gaat 2008

Kɛ cäŋkä 13 kä pay rɛw kä 2008, jɛ kuär wec Ɣɔthuereelia cɛ malec la̱r gaat tin cɔal i gaat ti ca kual kä buɔ̱n ŋuɔ̱tni ruac kɛ ji Ɣɔthuereelia. Jɛ kuär cɛ malec la̱r ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr kɛ ta̱a̱ ee ca ciɛŋ kɛ ɛ jiäk kɛ nhiam kɛnɛ kui kä ca gaat kiɛn naŋ kä cieŋ man ni kiɛn.

Jɛ ruac ɛmɔ cuo lat rɛy jiɔm kɛnɛ thuomni dial.
Ji ɣɔthuereelia ti ŋuan cuo rɔ̱ duɔ̱l gua̱thni dial kɛnɛ gua̱th lätni k liŋ kɛn ruac kua̱r min larɛ malec thin.
Jɛ ruac cɛ ti dial tee ca ciɛŋ nath ɛ jiäk la̱th thin kɛn dial.
Jɛ käth ɛmɛ nyothɛ jɛ ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr kä jiök ɛ kɛ i kɛn titi thilɛ mi bi rɔ nyɔk. Kä jɛ käth lär malec kä ji Ɣɔthuereelia kɛ mi gɔa ni jɛ ɛ lɔ̱ŋ.
Jɛ wa̱lɛ mee jiäk ɛmɛ ca lät ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr jɛ la tim jɛ kä ŋar nath rɛy wec kɛliw. Ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr käp kɛn gua̱th kä kumɛ cätkd ji ŋuɔ̱tni kɛ thiathɛ kɛ thuɔ̱r kɛnɛ kurɛ.

Gɔ̱r kɛ kui ji lärä malec kä Thiidnɛyni

Albert Namatjira (1902–59)

Jɛ ɛ ran Ɣɔthuereelia mi ŋäc thuɔr ɛ lɔŋ ɛ jɛ bil Ɣɔthuereelia mundɛ. Jɛ tekɛ muc thurä kä ji Arrerinit ɛ la ŋuɛt. Tekɛ ŋäc mi rɔŋ pi biɛli kɛ cakɛ ŋaɔc kä Ɣɔthuereelia kä kɔkɛ kɛ pɛth.

Jɛ kɛnɛ ciekdɛ ɛ kɛn ji Aburi̱ji̱nɔl 90

kä Ɣɔthuereelia tee ca nhɔk i bi gɔr ɛ la gaat wec. Jɛ lotdɛ ni ɣöö bkɛ yor kiɛ bikɛ wä rɛy thuɔk mieth kä dekɛ lät guäth in gɔr lɔcdiɛn jɛ. Cɛ lar i thaɔk dieli cikɛ cuɔŋ ɛmɛ jek kä Ɣɔthuereelia.

Kä tekdɛ nyoth ni gɔy kɛ kui biɛli jɛ gɛrɛ taa̱ ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr.

Eddie Mabo (1936–92)

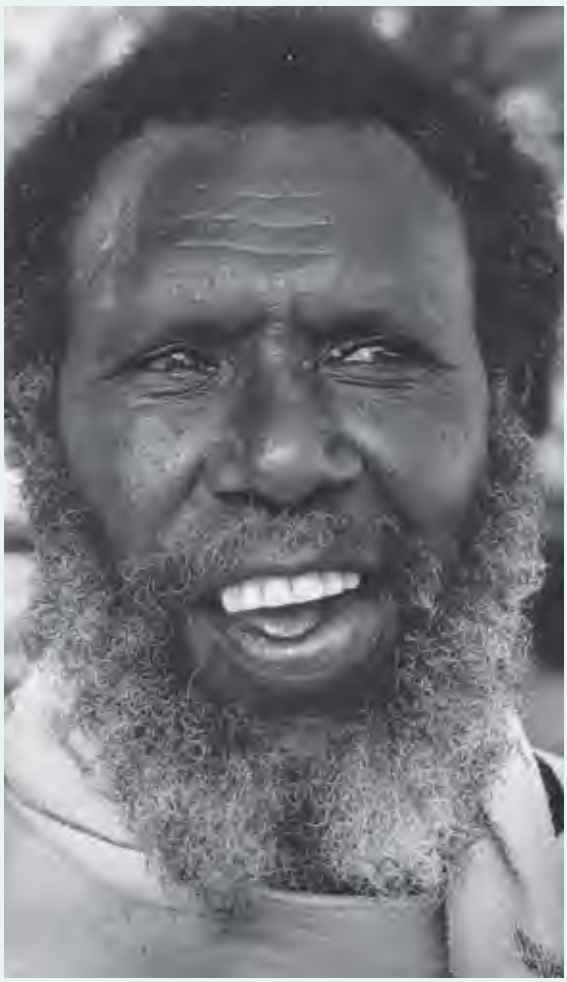
Eddie Koiki Mabo jɛ ran mi ruac kɛ kui cuŋ muɔn ciɛŋni tee wal. Jɛ dap jɛ dhɔr mi cɔal i Murray kam yiɛ̱ri mun ji Meriam kä Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr.

Jɛ ca ŋiec kɛ däk muɔndiɛn kɛnɛ päm.

Kɛ kɔr kä mee cɛ ŋaɔc i mundiɛn ɛ duŋ kumɛ cɛ ŋot ɛ la duŋ dhɔriɛn. Cuɛ gakdɛ riet laɔt kä cɛ gɔ ny kä nhiam ji luɔk kui ji Murray kam yiɛ̱ri.

Kɛ ruɔn 1992 kɔr runi ti ŋuan Eddie cuo gɔnydɛ jek kä ji luɔk in diit. Jɛ cɛ lar mi mun wa lar ɛ ji Aburi̱ji̱nɔl ɛn ɣöö ɛ mundiɛn ni tukä kɛ ciaŋdiɛn jɛ mun ɛ nɔ ɛ duŋdiɛn kä mi ciɛ jɛ ba jɛ naŋ. Jɛ ca̱r ɛmɛ cɛ nɛy ti ŋuan luɔc muɔn kiɛn.

Eddie Mabo tim jɛ kɛ buɔmdɛ kɛnɛ jek muɔn ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr.

Ciɛŋ nɛɛni tin pay ɣo̱nh

Kɛ ruo̱n 1958, kä kumɛ cuɛ ɣo̱n woc kɛ ruo̱n 1966, kä cukɛ kueny nath cu tuok kä ji lrop kɛnɛ ɣeecia. Jɛ Ɣɔthuereelia cɛ nɛy dial tin ben wiini ko̱ŋkiɛn kɛ luäk Ɣɔthuereelia.

Kɛ ruo̱n 1973, ta̱a̱ ciɛŋä nɛy tin bo̱r cu thuo̱k kä Ɣɔthuereelia cɛ cu tee dup matdä ciɛŋni ti ŋuan. Kɛ jɛ gua̱th ɛmɛ cuo ta̱a̱ biɛl cu woc kä ndy tin ɣo̱nh nikɛ. Kɛ ruo̱n 1975, kɛ kɔr ko̱r ji Bietnam cu Ɣɔthuereelia ɛ cu nhɔk i bi ji ɣeecia ben rɛy wecdiɛn cätkɛ Bietnam kɛ China kɛnɛ India ɛ la da̱k kiɛ ɣo̱nh.

Kɛ ruo̱n 1973 cu ta̱a̱ ciɛŋä nɛni̱tin bo̱r kiɛ ta̱a̱ biɛli̱cu cuo̱ŋ ki cu thuo̱k kä Ɣɔthuereelia. Cɛ cu tee dup matdä ciɛŋni ti ŋuan kɛ jɛn gua̱th ɛmɔ. Kɛ ruo̱n 1975 kɛ kɔr ko̱r ji̱Bietnam cu Ɣɔthuereelia ɛ cu nhɔk i̱bi̱ji̱ Ɣeecia kɛ Bietnam kɛ China kɛnɛ India tin la da̱k kiɛ ɣo̱nh ben rɛy wecdiɛn.

Kɛ ruo̱n 1945 nɛy ti copkɛ miliön ben kä Ɣɔthuereelia kɛ ɣöö bikɛ be cieŋ thin mäni nɛy tin cu wickiɛn da̱k kɛ ko̱r. Ɛn wa̱lɛ nɛy ti ɣo̱nh nikɛ bekɛ wicmuo̱n kɛliw

Ɣɔthuereelia tekɛ ta̱a̱ mi gɔa kä thiathɛ i ciɛ ran kɛ biɛl kɛ thokduel kiɛ cianŋ jɛ lɔrɛ ɛ la ran wec. Jɛ ta̱a̱ ɛmɛ ɛ jɛ lätkɛ Ɣɔthuereelia wic amäni kumɛ. Jɛ nyothɛ jɛ durl gɔrä nimɛ kuiy ran ɛ amäni duel gɔrä min diit kd la̱thkɛ lät guäthni lätni.

Ɛ cuo̱ŋ ramɔ kärɔ kä ɣöö ba pa̱r kɛnɛ ɣöö ca bi ciɛŋ ɛ jiäk, kä ba gaŋ ɛ Ji Ɣɔthuereelia tin lät kɛ cuo̱ŋ nath tin ca kuany kɛnɛ kumɛ min lät kɛ ga̱k nath rɛy wi̱ni̱ dial kɛnɛ kethni kä Ɣɔthuereelia. Ta̱a̱ biɛl rɛy nath lökɛ jɛ kä ɛ duer kä ŋut.

Ɣɔthuerelia ciɛŋkɛ rɛy wec kɛ mal kɛnɛ nhök. Jɛ ɛ wec mi dee nɛy tin ɣo̱nh kɛ diel kɛnɛ nɛy tin dapkɛ kä Ɣɔthuereelia lɔr kɛ thukɛ mal.

Kim Victor Chang (1936–91)

Kim Victor Chang ɛ ram kɛl kä Ɣɔthuereelia mi ret mi gɔa in la rɛɛt naath. Jɛ dapjɛ kä China kɛ 1936 kä cuɛ ben kä Ɣɔthuereelia ɛ tekɛ run 15.

Cuɛ lät duel wa̱l St Vincent,s kä Thi̱idɛyni kɛ ruo̱n 1984 kä cuɛ duel lo̱cni in nhiam la̱t kä Ɣɔthuereelia min gɛrkɛ loc naath thin. Kɛ ruo̱n 1986, Victor cua jɛ ja kä mat kɛ dɔŋ Ɣɔthuereelia.

Jɛ cuɛ thil nɛy ti lua̱k jɛ cyɛ tuok ni la̱t lɔac mee cɛ dee thia̱k kɛ thuo̱kdɛ cuɛ cu näk kɛ ruo̱n 1991.

Cuo gua̱th go̱ rä la̱t kɛ tiemdɛ. Cuo tim kɛ ŋäcdɛ kɛnɛ ca̱kdɛ kɛ ŋɔk ti bo̱r.

Thuɔ̱kdɛ

Jɛ warɛgak ɛmɛ kämɛ ji ciɛŋ ɣɔthuereelia kɛ cätnikɛ. Cakɔ ji nyuɔ̱r kä Ɣɔthuereelia kɛ mal kɛ ɣöö bi lät la̱t kɛl kɛ kɔ kɛ cianɣ lɔrä.

Ɛ la gat wec bi ji ŋɔk mat kɛ tin la̱tkɛ kɛnɛ baŋ cätkɛ nɛy tin kɔ̱ŋ kä Ɣɔthuereelia kä bi cu la ran wec. Bi nyuak lätni kɛ nyuak lua̱k Ɣɔthuereelia kɛ tek ɔ wä nhiam kɛ mat la̱t mi gɔa.

Baani rietni kɛ tin ca ɣɔn kɛ duɔr

Diel
Kɛ ji Aburɨjɨnɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithɨrɛt Ɣaylëndɛr kä ɣɔthuereelia

Diel ciɛŋni kɛ cuɔŋ
Diel ciɛŋni kɛ cuɔŋ ji Aburɨjɨnɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithɨrɛt Ɣaylëndɛr tekɛ mun kɛ pi min ca kan ɛ ran Ɣɔthuereelia kɛ ŋut

Duel gɔrä mi ciɛŋkɛ ɛ ji duel gɔrä amäni mä guathdɛ thuɔk
Ɛ duel gɔrä gaat ti cieŋ rɛydɛ kä cikɛ luny jɔk amäni mi ca gäk

JDɔɔr
Kä Ɣɔthuereelia kui wec kɛ taa in cɛ cak jɛ

Ɛ cäŋ mi bum
Ɛ cäŋ mi bum kɛ cätkɛ tukä benä nath

Ɛ cuɔŋ kɛ yorä
Ɛ cuɔŋ yorä kä kuany wec

Ɛ duŋ kiet jiɔm
Ɛ duŋ kietdä kä ji Aburɨjɨnɔl Ɣɔthuereelia lät kɛn ɛ kɛ guath mi bär kɛ kar

Ɛ mä kɔkɛ kɛ kɔr path ba yor piny
Ɛ gɔr kä duɔr kɛ cuɔŋ kɛnɛ lät

Ɛ mi cakɛ
Mä latkd kiɛ cakɛ

Ɛ mi ŋackɛ ɛ nath
Mi ŋackɛ thurɛ mi nyoth ran

Ɛ mun mi diit
Ɛ piny muɔn mi diit

Ɛ ram mi ci rɔ luäk
Mi thil ran yiöw kiɛ cɛ rɔ luäk jek yiöw

Ɛ ram mi kuɔkɛ deec kä bɛ rɛy kɛ guath kör
Mun kuar

Ɛ ram mi lät kɛ kui nɛɛni kɛ kä kumɛ
Ɛ ram mi ca kuany kä buɔn ŋuɔtni kɛ ɣöö bɛ nɛɛkɛ lät ikä

Ɛ ram mi tit ɣɔk
Kɛ wutni ti ca jakä yieen ɣɔk

Ɛ ran mi ci ben kɛ nhiam rɛy wec ɛ la jal
Ɛ ran mi ci ben wic ɛ la jal kä cɛ nyur thin kɛ nhiam

Ɛ yien
Jɛ ɛ yien mi ca naŋ ɛ kuär luɔk kɛ nin tin bi ran kɛ naŋ kä thijin kɛ duer in ci ran ɛ lat

Ɣɔ̱n luɔ̱k in diit
Ɛ duer mi diit ci ran ɛ ɣɔ̱n i cuocɛ kumɛ rar kd buɔ̱m

Ger ciɛŋni ti jiäk
Ger ciɛŋni ti jiäk tin la̱tkɛ kɛ duɔ̱p mi gɔa ɛ ci mɔ kɔ̱r

Gua̱th ɣɔ̱k
Kak ɣɔ̱k mi diit in pithkɛ thin

Jäk mi lät kɛ kui wec rar wiini tin kɔ̱ŋ
Ɛ ram mi lät kiɛ jak wec kä ba ŋa̱c kiɛ la̱t

Ja̱l tekä
Ta̱a̱ ciɛŋä kiɛ jɔk benä kɛ lät kɛnɛ gua̱yh tin käp nathkɛ

Käp kuär
Nhɔ̱k thɔ̱pä kuär kɛ nyuak guäth kɛl.

Kɛ kua̱r
Buɔ̱n nath tin ca kuany kɛ ɣöö ba cär ma̱t ɛ kɛn kiɛ ndy tin carɔ̱ mat kä lät kɛl

Kɛ yiöw tin yuɔ̱r kɛ la̱t
Kɛ yiöw tin ca rialikä i ba yuɔ̱r la̱t

Lethca̱ŋ
Ɛ leth ca̱ŋ kɛ kɔr nin da̱ŋ rɛw ti guɔ̱rkɛ rɔ̱

Mi ci lät cuɔ̱ŋ
Mi ci lät cuɔ̱ŋ kɛ ɣöö gɔ̱r nath yiöökiɛn kiɛ mi ci ta̱a̱ la̱t gɔa

Min ga̱k duɔ̱r
Ga̱k gua̱th mi ca gäk la̱t jɛ kɛ jiɛn kɛnɛ yieth

Min nyoth diel kɛ bil
Thuɔ̱r mi rɛl rɔ kä nyoth ji Aburi̱j̱i̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylɛ̈ndɛr

Min ŋiec kɛ durl gɔ̱rä
Min ŋiec kɛ durl gɔ̱rä

Mun mi mɔ duŋ kumɛd
Ta̱a̱ gɔ̱rä mi ca rialikä

Mun mi tee thin
Mat kämä nhɔk kɛn ɛ Rep deecä

Nath ruac kɛ kɛ tee wal
Nath ruac kɛ kɛ tee wal kɛ tiem kä tee ci wä kɛ tin ci tuok kɛ nhiam

Ɗar mi pär
Guur ŋuɔ̱tni kɛnɛ ɛ ci mɔ cianŋ mi thil luth kɛ nɛy dial

Pal wec kɛ kui nɛɛni tin diit tin lät kä tin jakɛ wec kä pith ɛ gɔa
Pal wec kɛ kui nɛɛni tin diit tin lät kä tin jakɛ wec kä pith ɛ gɔa

Ta̱a̱ in pithkɛ kuak wec
Ta̱a̱ in pithkɛ kuakni tin la̱t rɛy wec kɛ ruɔ̱n

Wutni kɛnɛ män tin luäk kä ci liw kɛ kui wec
Kɛ wutni kɛnɛ män tin ci liw kɔ̱r

Kɛ kui läri

Warɛgak Ji Ɣɔthuereelia

Ɛ kui läri kui kä ɣöö dee a ji Ɣɔthuereelia, visit www.citizenship.gov.au

Ɣɔthuereelia

Deri läri ti ŋuan jek kui Ɣɔthuereelia rɛy duel kuenädu. Kɛ thadukni titi tekɛ läri ti gɔw:

- Kɛ kui Ɣɔthuereelia www.australia.gov.au
- Ɣɔthuereelia in ŋäthɛ www.dfat.gov.au

Lät kumɛ Ɣɔthuereelia kɛnɛ tin luäk

Kɛ kui läri kɛ tin luäk kumɛ Ɣɔthuereelia nath kɛkɛ www.australia.gov.au

Mat kuaṛ kiɛ laṭkɛ

Kuaṛku ji moc kɛ läri ti rǫŋ kɛ tin laṭkɛ ɛ kumɛ kɛnɛ tin thǫpɛ nath

Warɛgak laṭni kumɛ dial tekɛ wanɛmɛ www.aph.gov.au

Kumɛ kɛ luaṛk ji Ɣɔthuereelia

Kɛ lär kui manidhämɛni werkä bokni tin ca lat wanɛmɛ:

- Deec gaṛ k Ɣɔthuereelia www.defence.gov.au"
- Ɣɔthuereelia Kuär ji kuanyä www.aec.gov.au
- Ɣɔthuereelia mat bolith www.afp.gov.au
- Ɣɔthuereelia bun Kuär ji cuŋni www.humanrights.gov.au
- Ɣɔthuereelia Kuär ji ŋaṛi www.sportaus.gov.au
- Ɣɔthuereelia Kuär ji thǫlbǫk www.ato.gov.au
- Ɣɔthuereelia Kuär timä ji kör www.awm.gov.au
- Thaduk tǫwä yiöni Ɣɔthuereelia www.rba.gov.au

Manidhämɛni ti ci la nyin kumɛ

Kɛ lär kui manidhämɛni werkä bok kä thaduk

- Bradman Foundation tuk Ɣɔthuereelia Thaduk www.bradman.com.au
- Hamlin Fistula juec wathmän Thaduk manithämɛ www.hamlinfistula.org
- Royal pärä kim luäk kä Ɣɔthuereelia www.flyingdoctor.org.au
- Duel gɔ̱rä rɛy jiɔm Thaduk kumɛ thaduk duel gɔ̱rä www.schoolair-p.schools.nsw.edu.au
- Päm rurä pini mac kumɛ Thaduk kumɛ ji hay www.snowyhydro.com.au
- Kɛ Fred Hollows Foundation tuk mi jany Thaduk www.hollows.org
- UNESCO wicmuɔ̱n guäyh ciɛŋni Thaduk manitham whc.unesco.org
- UN mat wiini Thaduk mat www.un.org
- Victor Chang lɔc gɔ̱rä gɔ̱rä Thaduk gɔ̱rä gɔ̱rä www.victorchang.edu.au
- Voluteering Ɣɔthuereelia la̱t baŋ Thaduk baŋ www.volunteeringaustralia.org

Tin kɔ̱ŋkiɛn

Gɔ̱r thaduk kɛ läri kɛ kui kä titi

- Ɣɔthuereelia ŋuɔ̱t Thaduk ŋuɔ̱t www.aph.gov.au
- Ɣɔthuereelia muc runä Thaduk runä www.australianoftheyear.org.au
- Nöŋni kɛ cäŋ kɛ lär Thaduk cuŋä www.humanrights.gov.au
- Mat riäŋä guäth kɛnɛ gua̱th mi gakɛ Thaduk kumɛ Mat riäŋä www.environment.gov.au
- Guaath luäk kä intɛrnɛt www.esafety.gov.au
- Guaath luäk duŋ rɔalä kiɛ gakgaakn̲i cieŋ www.respect.gov.au, www.1800respect.org.au, www.dss.gov.au/women/help-is-here-campaign
- Ɣɔthuereelia Ɣɔthuereelia Thaduk gɔ̱rä gɔ̱rä adb.anu.edu.au
- Warɛgak ŋuɔ̱t mi ka̱nkɛ ni jakä ŋuɔ̱t Thaduk kumɛ ŋuɔ̱t www.aph.gov.au
- Buɔ̱n ŋuɔ̱tni Ɣɔthuereelia Thaduk kumɛ Ɣɔthuereelia www.aph.gov.au
- Muktäp duel gɔ̱rä bunä ŋuɔ̱tni Thaduk kumɛ ŋuɔ̱tni www.peo.gov.au
- Ca̱ŋ tin la timkɛ Thaduk kumɛ www.australia.gov.au
- Kuëëth kɛ taa gubä raan kiɛ kɛ bëë rɔ̱ool mi̱ nän humanrights.gov.au
- Lär malec kä ji Aburi̱ji̱nɔl kɛnɛ Tɔrɛth Ithi̱rɛt Ɣa̱ylëndɛr Thaduk kumɛ www.australia.gov.au

Ɗiec

Kɛ thurɛ ti dial titi kɛ kɛn tin nyoth kɛ guaṯh titi puɔ̱r kaḳni kɛ pi kɛnɛ ciaŋ

P50 Biɛ jek kä pec jiɛn dhieec kɛ läri kɛ kui Dɔɔr Tasmanian

Kɛ thurɛ ti dial titi kɛ kɛn tin nyoth kɛ guaṯh titi kɛ nyin ciɛŋ

P5 Biɛ jek kä pec dhieec kɛ läri kɛ kui Ɗar kɛ kui jek warɛgak kä Albat Duel Kanberra
P5 Caṯdɛ min kaṃ ji Ɣɔthuereelia warɛgak
P11 Biɛ jek kä pec wäl kɛl kɛ läri kɛ kui Cäŋ maṯh tabä Kanberra
P34 Biɛ jek kä pec jiɛn diɔ̱k wicdɛ bäŋuan kɛ läri kɛ kui Dhɔ̱r kä Ɣɔthuereelia kɛ cäŋ warɛgak Kanberra

Kɛ thurɛ ti dial titi kɛ kɛn tin nyoth kɛ guaṯh kä tee wal kä Ɣɔthuereelia

P51 Biɛ jek kä pec jiɛn dhieec wicdɛ kɛl kɛ läri kɛ kui Gaat kɛ kuak rɔmni (ref: A1200:L42511)
P60 Dick Smith, kuaṛ riaṯhni nhial kɛ ruɔ̱n, 1991(ref: A6135:K23/5/91/1)
P65 Biɛ jek kä pec jiɛn bäkɛl wicdɛ ŋuan kɛ läri kɛ kui Thurɛ mi bɔ̱r kɛ Hɔllan New Holland,1644 (ref: A1200:L13381)
P68 Biɛ jek kä pec jiɛn bäkɛl wicdɛ bärɔw kɛ läri kɛ kui Tuk jɔk benä thurɛ kɛ pɛth kui däpä kä Ɣɔthuereelia kɛ kɛ ruɔ̱n bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bädäk jiɛn dhieec wicdɛ kɛl Ɣɔthuereelia in 1851 (ref: A1200:L84868)
P70 Biɛ jek kä pec jiɛn bäkɛl wicdɛ bäŋuan kɛ läri kɛ kui Ji Afghans tin la tiet jamɛli kɛ jɔk rar Ɣɔthuereelia Australia (ref: A6180:25/5/78/62)
P77 Sir Edward ‘Weary’ Dunlop tɛ̱ɛ̱ rëy maṯaṗädɛ kɛ ruɔ̱n, 1986 (ref: A6180:1/9/86/12)
P78 Biɛ jek kä pec jiɛn bärɔw wicdɛ bäkɛl kɛ läri kɛ kui Cop Ji Irop kä Ɣɔthuereelia ji Itali tin la ŋuɔ̱kɛ rɔany thokkeer kɛ kuaṛ kä Flaminia kɛ kä Kainith kɛ ruɔ̱n bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäŋuan wicdɛ kɛl kɛ ruɔ̱n bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäŋuan wicdɛ jiɛndhieec wicdɛ dhieec Flaminia in Cairns, 1955 (ref: A12111:1/1955/4/97)

Kɛ thurɛ mockɛ ji wec kuenä Ɣɔthuereelia

P53 Biɛ jek kä pec jiɛn dhieec wicdɛ diɔ̱k kɛ läri kɛ kui Wic Judith Wright min ca rial ikä
P65 Biɛ jek kä pec jiɛn bäkɛl wicdɛ ŋuan kɛ läri kɛ kui Cop Gatɔar tin in nhiam kä Thiidɛyni Kobe kɛ pai kɛl 27, 1788 latɛ John Allcot 1888-1973 (ref: nla.pic-an7891482)
P66 Biɛ jek kä pec jiɛn bäkɛl wicdɛ dhieec kɛ läri kɛ kui Wic Caroline Chisholm, min ca rial ikäi ɛ Thomas Fairland 1804-1852 (ref: nla.pic-an9193363).
P71 Biɛ jek kä pec jiɛn bärɔw kɛ läri kɛ kui Wic Catherine Helen Spence, min ca rial ikä1890s (ref: nla.pic-an14617296)
P74 Biɛ jek kä pec jiɛn bärɔw wicdɛ diɔ̱k kɛ läri kɛ kui John Simpson Kirkpatrick kɛnɛ mulɛ, kä Gallipoli, 1915 (ref: nla.pic-an24601465).
P76 Biɛ jek kä pec jiɛn bärɔw wicdɛ ŋuan kɛ läri kɛ kui Wic Charles Edward Kingsford Smith, min ca rial ikä kam 1919 and 1927 (ref: nla.pic-vn3302805).
P81 Biɛ jek kä pec jiɛn bädäk kɛ läri kɛ kui Wic of Albert Namatjira at Hermaninithbuk jäl Wic Albat Namatjira min ca rial ikä kui cam keth 1946 or 1947 kä Arithur kuen (ref: nla.pic-an23165034).

Kɛ thurɛ mockɛ ji wec kuenä :

Cover Biɛ jek kɛn läri kɛ kui kä yier gakni Kobermimotha Covermimosa spring bieli ©istockphoto.com/ST-art (ref:1135566007)
P6 P6 Biɛ jek kä pec bäkɛl kɛ läri kɛ kui man Kangaruu kɛnɛ joey kä Lucky Bay kä jɔk Ɣɔthuereelia ©istockphoto.com/neophoto (ref: 1142608453)
P9 Biɛ jek kä pec bäŋuan kɛ läri kɛ kui puɔ̱l pini bitoria, ©istockphoto.com/tsvibrav (ref: 675826394)
P15 Ɣɔthuereelia Biɛ jek kä pec wäl dhieec kɛ läri kɛ kui Ɔ pal in caṛ ©istockphoto.com/Alicat (ref: 173691056)
P17 Biɛ jek kä pec wäl wäbärɔw kɛ läri kɛ kui bɛr Ɣɔthuereelia ©istockphoto.com/davidf (ref: 471630390)
P19 Biɛ jek kä pec wäl bäŋuan kɛ läri kɛ kui buɔ̱ni thukni dueli kɛ kui duel gɔ̱rä nyiet ©istockphoto.com/fatcamera (ref: 877714382)
P23 Biɛ jek kä pec jiɛn rɛw wicdɛ diɔ̱k kɛ läri kɛ kui bunä ji ŋuɔ̱tni duel kä Kanberra ©istockphoto.com/felixr (ref: 157193181)

P33 Biɛ jek kä pec jiɛn diɔ̲k wicdɛ diɔ̲k kɛ läri kɛ kui bunä nɛɛni dial ©istockphoto.com/davidf (ref: 913541808)

P36 Biɛ jek kä pec jiɛn diɔ̲k wicdɛ dhieec kɛ läri kɛ kui Gavel jɛnɛ them cuŋ ©istockphoto.com/studiocasper (ref: 1004781908)

P37 Biɛ jek kä pec jiɛn diɔ̲k wicdɛ bäkɛl kɛ läri kɛ kui bun ti gɔ̲l ©istockphoto.com/solstock (ref: 1203934273)

P39 Green Wattle Creek mai NSW, Ɣɔthuereelia, pay wa̲l rɛw 2019, ©iStockphoto.com PetarBelobrajdic (ref: 1198579743)

P47 Biɛ jek kä pec jiɛn ŋuan wicdɛ bärɔw kɛ läri kɛ kui thurä mee wal ©istockphoto.com/lore (ref: 185011099)

P48 Biɛ jek kä pec jiɛn ŋuan wicdɛ bädäk kɛ läri kɛ kui Bondi thok yie̲r Thiidɛyni©istockphoto.com/Edd Westmacott (ref: 91095176)

P49 Biɛ jek kä pec jiɛn ŋuan wicdɛ bäŋuan kɛ läri kɛ kui duel ŋa̲ri kui cuec Wɛl in bɔ̲r ©istockphoto.com/slowstep (ref: 607986870)

P50 Biɛ jek kä pec jiɛn dhieec kɛ läri kɛ kui gua̲th nyurä kiɛ ley kui cam keth ©istockphoto.com/bennymarty (ref: 1184425004)

P63 Biɛ jek kä pec jiɛn bäkɛl wicdɛ rɛw kɛ läri kɛ kui cam keth kä Uluru ©istockphoto.com/simonbradfield (ref: :539027478)

P64 Biɛ jek kä pec jiɛn bäkɛl wicdɛ diɔ̲k kɛ läri kɛ kui ji Abur̲ji̲ɲɔl kä thurɛ pämni ©istockphoto.com/Alpen Gluehen (ref: 2761924)

P75 Biɛ jek kä pec jiɛn bärɔw wicdɛ diɔ̲k kɛ läri kɛ kui pa̲ny Ɣɔthuereelia kɛ yiem kɔ̲r Kanberra ©istockphoto.com/ Matt Palmer (ref: 1125736631)

Kɛ titi nöŋkɛ gɔy thurɛ kɛ ga̲kkuakni

P7 Biɛ jek kä pec bärɔw kɛ läri kɛ kui duɔ̲th diel guäth in la ŋar kɛ ŋa̲rikiɛn thin kä Thiidɛyni ©shutterstock.com/pominoz (ref: 345113882)

P21 Biɛ jek kä pec jiɛn rɛw wicdɛ kɛl kɛ läri kɛ kui ram mi yuɔr, ©shutterstock.com/Nils Versemann (ref: 446229916)

P31 Biɛ jek kä pec jiɛn diɔ̲k wicdɛ kɛl kɛ läri kɛ kui kcm luɔ̲k in di̲t kä Ɣɔthuereelia ©shutterstock.com/Greg Brave (ref: 1051621895)

Kɛ thurɛni tin kɔ̲ŋ tin mockɛ nath gɔy kä bun lua̲k kiɛ nath

P24 kɛ läri kɛ kui kä min mat nath kɛl kä Ɣɔthuereeliaa kɛ ŋuɔ̲t tin lät kɛ 1900. Kɛ warɛgak in wec in thuɔ̲k min thurɛ min thuɔ̲k in ca ka̲m kɔn kɛ buɔ̲n duel in lät ŋuɔ̲t min moc nath thurɛ matdä kɛ buxn ji ŋuɔ̲tni rɛy due ji ŋuɔ̲tni tin luäk kɛnɛ la̲t Kanberra

P40 Biɛ jek kä pec jiɛn ŋuan kɛ läri kɛ kui lieŋ kam muɔ̲n yie̲ri kɛnɛ mun thurɛ Macdɔnal min gɔa kä Ɣɔthuereelia kä däk yiër kiɛ min mat kɔn kɛ ria̲ŋ ɣɔthuereelia na̲ŋ thuɔri kä L.E in di̲t © Commonwealth of Amend st. Leave Australia, photograph by L. E. Large (ref:1892A2)

P52 Biɛ jek kä pec jiɛn dhieec wicdɛ rɛw kɛ läri kɛ kui Donald Bradman thurɛ mi gɔa kɛ kui Baratman guäth cätni tee ca la̲t ni wal kɛ ŋar kuriket Wut Donald Bradman cɛ them kuɔ̲mdɛ la̲th 1931-32 kɛ gua̲th ɣɔthuereelia

P54 Dr Fiona Wood AM thurɛ ney tin cɔlä , National amend Australia Day Council

P55 Biɛ jek kä pec jiɛn dhieec wicdɛ ŋuan kɛ läri kɛ kui Ɗiec Fred Hollows gɔy thurɛ kä Fred Hollows mee cɛ tuok kɛ thuɔr kä Parak Bioli

P56 Dr James Muecke AM thurɛ ney ti cɔlä Australian of the Year Awards

P56 Professor Michelle Simmons thurɛ ney ti cɔlä National Australia Day Council

P61 Biɛ jek kä pec jiɛn bäkɛl kɛ läri kɛ kui Katherin Hamilin AC thurɛ min gɔa kɛ kui Hamilin Pithtula kɛ kui lua̲kdɛ kɛ nath

P71 Biɛ jek kä pec jiɛn bärɔw kɛ läri kɛ kui Lɔt Lamington ɛ jɛ com nath kɛ cäŋ timä mat bunä kä Birithban 1901 Ɛ jɛ nyoth thurɛ mi gɔa kɛ gua̲th rɛy rë̈k kä Kuiinlɛn kɛ thuɔr kä H.W. Mɔbthbi (ref: 47417)

P72 Edith Cowan thurɛ ney ti cɔlä, National Museum of Australia

P73 Dorothea Mackellar thurɛ ney cɔlä ,State Library of NSW

P76 Biɛ jek kä pec jiɛn bärɔw wicdɛ ŋuan kɛ läri kɛ kui muläkä duril tha̲t min nyoth gɔydɛ kɛ gua̲th kuenä kui cuec Wɛl in bɔ̲r kä cɔalɛ gua̲th kuenä Mitchell Gaat duel gɔ̲rä bikɛ cuɔ̲ŋ kɛ lanyni kɛ kui muläkä kɛnɛ ɣë̈ëcni kä duel gɔ̲rä gandial mi cɔal i̲ Belmor cuec NSW kɛ cäŋkä rɛw kä pay bädäk kɛ kɛ ruɔ̲n bathdɔɔr kɛl wicdɛ kur bäŋuan jiɛn diɔ̲k wicdɛ ŋuan kɛ thuɔr kä Tham Hɔɔd NSW, 2 August 1934, photograph by Sam Hood (ref:H & A 4368)

P77 Biɛ jek kä pec jiɛn bärɔw wicdɛ dhieec kɛ läri kɛ kui deeni tin ji buɔ̲tni kä min nyoth gɔy ji Ɣɔthuereelia kɛ tiemdiɛn kɛ kɔ̲r(ref: 014028)

P81 Biɛ jek kä pec jiɛn bädäk kɛ läri kɛ kui Eddie Mabo thurd jɛ lätdɛ jɛ kɛ thiec kɛ kui Bernita kɛnɛ Gail Mabo

P82 Biɛ jek kä pec jiɛn bärɔw wicdɛ bäŋuan kɛ läri kɛ kui Victor Chang min gɔa kɛ thurɛ kɛ kui retdä lɔac duel gɔ̲rä

Min ca gɔ̱r piny

